

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Mistr Jan Hus – život a dílo
Master John Huss – Life and Work

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

ThDr. Jaroslav Hrdlička

Autor:

Lucie Samcová

Praha 2019

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, ThDr. Jaroslavu Hrdličkovi, za ochotu, trpělivost, odborné vedení a cenné rady, které mi pomohly tuto práci vypracovat.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Mistr Jan Hus – život a dílo“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. května 2019

Lucie Samcová

Anotace

Bakalářská práce na téma „Mistr Jan Hus – život a dílo“ pojednává o českém středověkém reformátorovi, který usiloval o nápravu církve. Jan Hus byl ovlivněn českou prereformací, ale také anglickým reformátorem Johnem Viklešem. Práce popisuje Husovo mládí, studie, jeho kazatelskou činnost a také činnost univerzitní. Zde je třeba také zmínit Dekret kutnohorský. Nechybí ani Husovo dílo, pojetí církve a sociální cítění. Život mistra Jana Husa byl ukončen na Kostnickém koncilu 6. července 1415. V závěru je shrnutý Husův druhý, posmrtný život, který je velice rozmanitý.

Annotation

Bachelor thesis „Master John Huss – Life and Work“ deals with Czech reformer who tried to correct the Church in the Middle Ages. John Huss was influenced by the Czech pre-reformation and English reformer John Wyclif. This work describes Huss' youth, studies, his preaching and university work. It is worth to mention the Decree of Kutná Hora. This work includes Huss' work, Church concept and social feeling. The life of Master John Huss was ended at the Council of Constance on 6th July 1415. The end of this work summarizes Huss' second, posthumous life, which is very diverse.

Klíčová slova

Jan Hus, církev, středověká reformace, John Viklef, Dekret kutnohorský, Papežské schizma, Kostnice

Key words

John Huss, the Church, medieval reformation, John Wyclif, the Decree of Kutná Hora, Papal schism, Constance

Obsah

Seznam zkratek	6
Úvod	7
1. Prereformace v Čechách.....	8
1. 1. Konrád Waldhauser.....	10
1. 2. Jan Milič z Kroměříže	11
1. 3. Matěj z Janova	13
2. Život	15
2. 1. Rodiče a rodný kraj	15
2. 2. Husovo studium a počátky působení na univerzitě.....	15
2. 2. 1. Učitel mistr Stanislav ze Znojma	16
2. 3. Vliv Johna Viklefa	18
2. 4. Kazatelská činnost v Betlémské kapli.....	21
2. 5. Reformní církevní činnost na UK, Dekret kutnohorský	24
2. 6. Vývoj od roku 1410 do Kostnice	29
3. Přehled Husova díla	34
4. Husovo pojetí církve	36
4. 1. Husovy sociální názory	40
5. Kostnice	42
Závěr – Husův druhý život	49
Seznam použité literatury	51

Seznam zkratek

cca – cirka, přibližně

cit. – citovaný

ed. – vydání

Ef – list Efezským

M. – mistr

např. – například

P. – Panna

r. – rok

s. – strana

sv. – svatý

tzv. – takzvaný

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je Mistr Jan Hus, jeho život a dílo. Jelikož mám velice ráda historii, obzvláště českou, snažila jsem se zvolit nějakou osobnost či událost českých dějin, která se pojí i s dějinami církve. Mistr Jan Hus splňuje obě tato má „kritéria“ a navíc to byl jedinečný a zajímavý člověk s neobyčejnými názory. Je to osobnost, kterou znají všechny generace a která ovlivňuje naši zemi po celá staletí. Někteří na Mistra Jana Husa nahlíží pozitivně, jiní negativně, ale bezesporu je to velice důležitá a nepostradatelná osobnost našich dějin.

Má práce je rozdělena do pěti kapitol, některé z nich se dále dělí na podkapitoly. První kapitola popisuje tzv. „prereformaci“. O nápravu církve se nepokoušel jen Jan Hus. O toto úsilí se snažily již některé významné postavy v době vlády Karla IV. Byli to mimo jiné Konrád Waldhauser, Jan Milíč z Kroměříže a Matěj z Janova, ale samozřejmě nebyli jediní.

V druhé kapitole se věnuji již samotnému životu Jana Husa. Nejdříve popisují Husovo mládí a studie, poté následuje jeho kázání v Betlémské kapli a nakonec jeho působení na Univerzitě Karlově v Praze, kde samozřejmě nesmí také chybět přerozdělení univerzity, tedy Dekret kutnohorský. Následuje vliv anglického reformátora Johna Viklefa, v závěru této kapitoly se ještě věnuji vývoji událostí od kutnohorského dekretu až do kostnického koncilu.

Třetí kapitola se zabývá literární tvorbou Mistra Jana Husa. Díla jsou psaná latinsky i česky, v Praze i později na venkově, když byl Jan Hus nucen opustit Prahu, jelikož byl dán do klatby. Hus psal především traktáty, ale má i obsáhlejší díla. Do této kapitoly patří jistě také Husova korespondence a dokumenty, které se dochovaly.

V následující kapitole se snažím charakterizovat Husovo pojetí církve. To, v čem se s církví shodoval a v čem se naopak rozcházel. Přirazuji sem také malou podkapitolu o sociálních aspektech Jana Husa.

Poslední kapitola se odehrává v Kostnici. Jsou zde napsány důvody svolání koncilu, Husův dobrovolný příchod, jelikož špatně pochopil význam tohoto koncilu, jeho věznění, vyslychání a konečně i odsouzení a upálení na hranici.

V závěru stručně zmíním Husův „druhý“, posmrtný život Mistra Jana Husa, který není o nic méně důležitý než jeho život „první“. Jsou zde zachyceny bezprostřední reakce a události po Husově upálení, husitská revoluce a mnohé další až do dnešní doby.

1. Prereformace v Čechách

Čechy se začaly postupně zařazovat mezi pokročilejší národy již za posledních Přemyslovců, ale k největšímu rozvoji došlo za vlády Lucemburků, a hlavně za vlády Karla IV.¹ Českým králem byl Karel IV. od roku 1346, v tomto roce se stal i římským králem a titulu římského císaře dosáhl v roce 1355. Během svého panování se pokoušel z Čech udělat centrum římské říše. Z Prahy se mu podařilo vytvořit hlavní město. V roce 1348 založil univerzitu, čímž se Praha stala i centrem intelektuálním.² „Určitou osu, kolem níž se politické myšlení karlovské doby a následujících desetiletí utvářelo, představovala bezesporu v první řadě církve, snaha o nápravu církve, reformu jejího tehdejšího stavu, ovlivněného řadou neblahých okolností.“³

Karlova politika v mnohém dopomohla k vývoji reformace, ale na druhou stranu byl Karel velice zbožný člověk. Karlovi ani reformátorům se nelíbila hereze, ale inkvizici podporoval, čímž se s reformátory neshodoval. Karel byl také velikým sběratelem relikvií, čímž narůstalo bohatství kostelů, a to je další věc, která se nelíbila Husovým předchůdcům a kterou přímo veřejně kritizovali. Král byl také spojen s Avignonem,⁴ financoval jej a oni na oplátku jmenovali do funkcí vysokých církevních hodnostářů osoby, které si Karel zvolil. To se nelíbilo šlechtě, protože na tom prodělávala. Šlechta do této doby dostávala dávky z vlastnických kostelů, které byli pod jejich laickou kontrolou, což se změnilo zahájením udělování obročí papežem. Za vlády Karla IV. se všechna biskupství podrobovala papežství a jeho udělovacímu právu, papež Kliment VI.⁵ udělil spoustu obročí také Němcům. Šlechta si ale moc dobře pamatovala na doby vlastnických kostelů a papežská obročí viděla jako obdarování cizinců. Česká šlechta se, díky těmto událostem, se samozřejmostí dala na stranu reformního hnutí, které chtělo sekularizaci církevního majetku, čímž by se šlechtě vrátila její práva na pobírání dávek z vlastnických kostelů.⁶

Dalším problémem byla otázka sporu mezi Čechy a Němci. V Čechách bylo mnoho německých kolonistů. „V prvních českých městech obvykle dominovali Němci a oblasti

---

¹ Karel IV. (14. května 1316–29. listopadu 1378); od roku 1346 český král; od roku 1355 císař Svaté říše římské.

² LAMBERT, Malcolm. *Středověká hereze*. Praha: Argo, 2000, s. 413.

³ HEROLD, Vilém. „Ideové kořeny reformace v českých zemích“, in HEROLD, Vilém; MÜLLER, Ivan; HAVLÍČEK, Aleš, ed. *Dějiny politického myšlení II/2: Politické myšlení pozdního středověku a reformace*. Praha: OIKOYMENH, 2011, s. 162.

⁴ Avignonské zajetí; období let 1309–1378, kdy papeži sídlili místo Říma v Avignonu ve Francii; poté až do roku 1430 byl Avignon sídlem vzdoropapežů.

⁵ Kliment VI. (1291–6. prosince 1352); rodným jménem Pierre de Rosieres; zvaný Veliký; papež francouzského původu, čtvrtý v avignonském zajetí; ve funkci papeže od 7. května 1342 až do své smrti.

⁶ LAMBERT, Malcolm. *Cit. dílo* (2000), s. 413–414.

dolů, soustředěné zejména kolem Kutné Hory a Jihlavy, které přinášely české Koruně velké bohatství, se většinou nalézaly v rukou německých přistěhovalců.“⁷ Z počátku se Češi Němcům podrobovali, ale ve 14. století začala stoupat snaha Čechů o počestění své země a vznikalo mnoho českých překladů.

Tato otázka byla složitá ve městech, kde měli větší vliv majetnější Němci v městské správě než Češi, kteří tam přišli. „To, co si Karel v Čechách přál mít, byla rovnováha etnik a jazyků.“⁸ To se mu ale nepodařilo, vzájemná nenávist dále trvala. Situace se ještě zhoršila smrtí Karla IV. v roce 1378 a nástupem jeho syna Václava IV.,⁹ který neměl takové schopnosti jako jeho otec a navíc měl mnoho politických potíží.

Asi od roku 1350 vzniklo v Čechách hnutí, které tvořilo dopisy v humanistickém slohu a které mělo spojení s Colou di Rienzo¹⁰ a Petrarkou.¹¹ Větší vliv měla nová zbožnost (devotio moderna).¹² V Čechách se šířila sborem augustiniánských kanovníků, které podporovali arcibiskupové, Karel IV. a řada šlechticů. „Augustiniánská spiritualita kladla důraz na studium knih, zejména Augustina¹³ a církevních Otců, a na vnitřní náboženský život jednotlivce.“¹⁴ Ale husitského hnutí se augustiniáni přímo neúčastnili, jelikož působili jen na užší okruh vyšší společnosti. Přesto devotio moderna také napomohla ke vzniku husitského hnutí. „Opravné snahy, které měly zlepšit nevyhovující poměry v církvi, se v době Karla IV. rozvíjely za přímé podpory panovnického dvora i českého krále a římského císaře samého.“¹⁵

Mezi takzvané předchůdce Husa, kteří v Čechách počali reformní hnutí, patří hlavně Konrád Waldhauser, Jan Milíč z Kroměříže¹⁶ a Matěj z Janova.¹⁷ Ti ale

---

³ LAMBERT, Malcolm. *Cit. dílo* (2000), s. 415.

⁸ Tamtéž, s. 416.

⁹ Václav IV. (26. února 1361–16. srpna 1419); český král; syn Karla IV. a jeho třetí ženy Anny Svidnické.

¹⁰ Cola di Rienzo (1313/1314–8. říjen 1354); italský politik, humanista.

¹¹ Francesco Petrarca (20. července 1304–18./19. července 1374); italský spisovatel a básník; označován za největšího humanistu a nejlivnější italského lyrického básníka.

¹² Devotio moderna; duchovní hnutí pozdního středověku, jehož původcem byl holandský učenec, kazatel a mystik Greet Groote (1340–384); jádrem byla vnitřní opravdovost a snaha o následování Ježíše Krista jako vzoru křesťanského života; hnutí mělo velký úspěch v Nizozemí a ve Francii hlavně v 15. století a ovlivnilo i náboženské postoje reformátorů.

¹³ Svatý Augustin (13. listopadu 354–28. srpna 430); též zvaný Augustin z Hippo; jeden z nejvýznamnějších raně křesťanských filozofů a teologů, představitel latinské platónsky orientované patristiky.

¹⁴ LAMBERT, Malcolm. *Cit. dílo* (2000), s. 416.

¹⁵ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 162.

¹⁶ Jan Milíč z Kroměříže (mezi 1320 a 1325–29. června 1374); původně notář české královské kanceláře, později populární pražský kazatel; pokládán za největšího českého reformního kazatele 14. století.

¹⁷ Matěj z Janova (mezi 1350 a 1355–30. listopadu 1393); český katolický kněz a kazatel, církevní reformátor a spisovatel; řazený mezi nejvýznamnější představitele raně české reformace.

samozejmě nebyli jediní, jistě sem také náleží Vojtěch Raňkův z Ježova,¹⁸ Tomáš Štítný ze Štítného¹⁹ či Jan z Jenštejna.²⁰

1. 1. Konrád Waldhauser

K příchodu Konráda Waldhausera do Čech dal podnět sám císař Karel IV. Konrád pocházel z Waldhausenu v Horních Rakousech, kde působil v klášteře augustiniánských kanovníků. Karel IV. se s Konrádovým kázáním seznámil nejspíš ve Vídni u zdejšího dvora. Poslal Konráda na faru Všech svatých do Litoměřic, čímž ho materiálně zajistil. Na přání Karla IV. a schválení pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic²¹ přišel Konrád konečně roku 1363 do Prahy, kde začal kázat u sv. Havla. „Waldhauserovi Karlovo volání ke kázání a postavení císařova zpovědníka a dvorního kaplana dávaly od počátku oficiální status.“²² Konrádovo kazatelské umění bylo tak oblíbené, že se posluchači ani nevešli do kostela, jeho vystoupení se proto musela konat před chrámem. Velice zřetelné je Konrádovo sociální cítění, nelíbí se mu například nezodpovědný přístup pánů k sloužícím, hlavně k nemocným.²³

Konrád svá kázání přednášel německy a latinsky, česky neuměl, a mířil je proti mravnímu poklesu ve společnosti. „Ve spojitosti s tím ostře a neohroženě kritizoval všeobecný úpadek mravů kněžstva, a to světského i klášterního, vystupoval proti simonii, kupčení s ostatky svatých a neřestnému životu společnosti.“²⁴ Což se mu u některých posluchačů podařilo napravit. Takové štěstí ale neměl při snaze napravit duchovní stav. Waldhauser kritizoval kněžské zlořády, svatokupectví a také hrabivost a lakotnost některých řádů. Byly to žebravé řády, především dominikáni, minorité, ale i další, ty se společně postavily proti Konrádovi a podaly arcibiskupovi Arnoštu z Pardubic žalobní články obviňující Konráda. „Konrádova odpověď na články, která se sice nedochovala, ale o níž víme, že ji sepsal, obvinění vyvrátila a žaloba u arcibiskupa, nakloněného Konrádovi,

---

¹⁸ Vojtěch Raňkův z Ježova (asi 1320–15. srpna 1388); doktor teologie a mistr svobodných umění, profesor a rektor pařížské Sorbony, kanovník a scholastik pražské kapituly sv. Víta.

¹⁹ Tomáš Štítný ze Štítného (kolem 1333 – mezi 1401–1409); český šlechtic, spisovatel, kazatel, překladatel a jedna z předních osobností rané české reformace.

²⁰ Jan z Jenštejna (mezi 1347 a 1350–17. června 1400); český šlechtic, duchovní, politik a umělec; v letech 1373–1384 kancléřem českého krále Václava IV.; v letech 1379–1396 zastával funkci třetího pražského arcibiskupa.

²¹ Arnošt z Pardubic (25. března 1297–30. června 1364); poslední pražský katolický biskup (1343–1344) a zároveň první katolický arcibiskup a metropolita český (1344–1364).

²² LAMBERT, Malcolm. *Cit. dílo* (2000), s. 417.

²³ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 163-166.

²⁴ SPĚVÁČEK, Jiří. *Václav IV. 1361–1419. K předpokladům husitské revoluce*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986, s. 384.

neuspěla.²⁵ Farářem pražského kostela P. Marie v Týně se Konrád stal v roce 1365, čímž se z kostela stalo středisko prereformace. Konrádovo konání se jeho protivníkům samozřejmě nelíbilo, polemizoval s pražskými dominikány i minority. Dále se v Římě hájil proti dominikánům, papež Urban V.²⁶ proti nim zasáhl, nejspíš na Karlovu prosbu. Konrád Waldhauser zemřel v prosinci 1369, byl pochován na hřbitově kostela v Týně.

„Neobyčejná odezva jeho kázání mezi studenty ho přiměla k napsání *Postily studentů svatě pražské univerzity* (Postilla studentium sanctae Pragensis universitatis).“²⁷ Byla to sbírka Konrádových kázání a sepsal ji asi v letech 1367–1368. Byla velice oblíbená, jak dokazuje překlad této *Postily* do češtiny již ve 14. století.²⁸

1. 2. Jan Milíč z Kroměříže

„Ve Waldhauserových stopách šel i Jan Milíč z Kroměříže, ...“²⁹ Milíč byl Konrádovým přítelem a velice ho respektoval. Na svět přišel nejspíš ve 20. letech 14. století na Moravě, zde také asi dostal základní vzdělání v katedrální škole v Olomouci. V roce 1348 byl knězem v Kroměříži, to je doložené. Také víme, že od roku 1358 Milíč pracoval v kanceláři císaře Karla IV., toto místo nejspíš obdržel díky olomouckému biskupovi Janu Očku z Vlašimi,³⁰ budoucímu pražskému arcibiskupovi. Milíčův nadřízený, kancléř Jan ze Středy,³¹ který si byl blízký s císařem, se u císaře přimluvil a díky tomu Milíč obdržel v roce 1361 kanovníctví u sv. Víta. Zde se mimo jiné staral o hrob sv. Václava. Svou funkci bral velice vážně a rozhodl se odejít z císařské kanceláře.³²

„Rozsáhlé povinnosti jurisdikční, pastorační, visitační i finanční, plynoucí ze zastupování tohoto úřadu, [...] vyzdvihovaly sice Milíče mezi církevní preláty, ale stavěly ho též tvář v tvář skutečnému morálnímu stavu církve.“³³ Tento fakt byl spolu s Waldhauserovým kázáním příčinnou, proč se Milíč rozhodl pokusit se o nápravu kléru a jeho zlořádů. To se nelíbilo arcibiskupovi Arnoštu z Pardubic, snažil se Milíče přesvědčit, aby neopouštěl své místo. Milíč si to asi půl roku pečlivě rozmýšlel, ale

---

²⁵ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 164.

²⁶ Urban V. (1310–19. prosince 1370); vlastním jménem Guillaume de Grimoard; 200. papež katolické církve; sídlil v Avignonu.

²⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 383.

²⁸ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 165.

²⁹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 384.

³⁰ Jan Očko z Vlašimi († 14. ledna 1380); český římskokatolický duchovní představitel, olomoucký biskup, druhý pražský arcibiskup a první český kardinál, rádce a důvěrník Karla IV.

³¹ Jan IX. ze Středy (kolem 1310–23./24. prosince 1380); česko-německý kněz a humanistický spisovatel, biskup v Litomyšli, pak v Olomouci; v letech 1357–1374 kancléř císaře Karla IV.

³² HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 167–168.

³³ KAŇÁK, Miloslav. *Milíč z Kroměříže*. Praha: Blahoslav, 1975, s. 16.

nakonec vyhrála kazatelská činnost. Vzdal se své funkce se všim všudy a začal se věnovat kázání.

Nejdříve Milíč kázal v kostele sv. Mikuláše na Malé Straně, k tomu brzy přibyl ještě staroměstský chrám sv. Jiljí. Milíčovo kázání bylo vykládáno v češtině i v latině a stejně jako u Waldhausera bylo jeho kázání velice oblíbené. „Jeho akcent na hlubokou mravní obrodu, zacházející až k chiliastickým myšlenkám a hledající hlavní zdroj zla v díle Antikrista, jehož potře teprve nový příchod Kristův na svět, měl širokou odezvu v lidovém hnutí a dalekosáhlé politické, ideové, kulturní i obecně společenské důsledky.“³⁴

Milíč měl svou ideu Antikrista, která postupně rostla a dozrála v Římě, kam odešel kvůli příchodu papeže Urbana V. z Avignonu. Papeži věřil a myslel si, že má na reformu církve shodné názory jako on. Do Říma ale přišel dříve než papež, chtěl kázat v chrámu sv. Petra, avšak byl zatčen dominikánským inkvizitorem. Z žaláře Milíče pustili po příchodu papeže Urbana V. do Říma a odešel zpět do Prahy. Milíč své mínění o Antikristu pozměnil a začal jej užívat jen obrazně. Nicméně kritikou církve se zabýval dál, nejkritičtější byl asi v dopise, který napsal papeži Urbanovi V. Vše v dopise důkladně popsal a dokonce přišel i s nápadem, jak situaci vyřešit. Doporučil svolání všeobecného církevního sněmu do Říma, koncilu by se měli zúčastnit všichni biskupové, kteří by byli poučeni o vyslání kazatelů mezi prostý lid. Milíč zde zdůrazňuje jednak význam kázání, ale také konciliarismus.³⁵

Po smrti Waldhausera přebírá Milíč jeho kazatelský úřad v chrámu P. Marie v Týně. O Milíčově hlubokém sociálním myšlení, svědčí jeho až asketický způsob života, vše daroval potřebným, pomáhal chudým studentům nakupováním papírů na prepisování knih, půjčoval jim peníze, ale rozdával i stravu a oblečení.³⁶ „Úspěch, který sklidil u svých posluchačů, mu poskytl příležitost k získání 29 domů ve čtvrti prostitutek, které pojmenoval Nový Jeruzalém a přeměnil v útulek pro obrácené prostitutky a komunitu kazatelů, kteří pak společně žili apoštolským životem.“³⁷

Tato nová Milíčova činnost, se nelíbila pražskému kléru a žebravým řádům, sepsali proti němu dvanáct nepravdivých článků, které zaslali papežovi Řehoři XI.,³⁸ ten článkům uvěřil a vytýkal Milíčovi, že jeho veřejné kázání bylo bludné a kacířské. Milíč musel odejít do Avignonu, aby se zde před papežem obhájil, což se mu nakonec zdařilo. Již se ale

³⁴ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 384.

³⁵ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 169–170.

³⁶ Tamtéž, s. 170.

³⁷ LAMBERT, Malcolm. *Cit. dílo* (2000), s. 418.

³⁸ Řehoř XI. (1329–27. března 1378); vlastním jménem Pierre Roger de Beaufort; papežem od konce roku 1370 až do své smrti; poslední papež před velkým schizmatem a rovněž poslední papež francouzského původu.

nestihl vrátit domů. „Když r. 1374 zemřel ve francouzském Avignonu, vzdálen vlasti a přátel, učený a vpravdě zbožný kněz Milíč z Kroměříže, [...] těžko bylo by hledat v prudkých útocích domácí hierarchie na jeho osobu a dílo znaky „zlatého věku“ Karla IV., „nejzbožnějšího panovníka“ středověké Evropy a štědrého podporovatele církve.“³⁹

Největší část Milíčových dochovaných děl tvoří samozřejmě kázání. Díla *Sermo de die novissimo* a *Libellus de Antichristo* vytvořil Milíč, zatímco byl vězněn v Římě. „Milíč sepsal pro univerzitní studenty latinskou postilu, sestavenou z jeho kázání z let 1365 až 1366 a nazvanou *Abortivus* (Nedonošený plod, Zmetek) a později *Gratie die* (Milosti boží) z let 1368 až 1372.“⁴⁰ O jejich popularitě svědčí množství dochovaných rukopisů. A v neposlední řadě musím také zmínit Milíčova synodní kázání – *Tres sermones synodales*.

V Milíčově díle vidíme, mimo již naznačené, že k nápravě církevního stavu používá biblickou autoritu a autoritu církevních otců. Tyto autority jsou pak viditelné u mnohých autorů reformního hnutí v době prereformace, ale i v díle samotného Husa. Jejich dalším společným rysem je návrat k ideálu původní církve. Milíče také začal v Jeruzalémě provádět každodenní přijímání laiků, což bylo kritizováno ve dvanácti žalobních člancích.⁴¹ „V díle Milíčově lze ostatně v určité zárodečné podobě doložit pozdější požadavky husitského programu čtyř pražských artikulů: jak o svobodném hlásání slova božího, tak o odnětí velkého majetku kněžím a mnichům a potřebě jejich chudoby, tak i o postihování zjevných smrtelných hříchů.“⁴²

1. 3. Matěj z Janova

„Zatímco činnost Jana Milíče z Kroměříže se obracela především k širokým vrstvám obecného lidu, zaměřil Milíčův pokračovatel M. Matěj z Janova [...] svoje působení na intelektuální kruhy, zejména na prostředí univerzitní obce.“⁴³ Matěj pocházel z Janova v jižních Čechách. Studoval na univerzitě v Paříži. Narodil se nejspíš ve 30. letech 14. století. O Matějově dětství moc nevíme, ale od něho samotného víme, že byl krátce studentem Jana Milíče z Kroměříže. Matěj získal farnost ve Velké vsi u Podbořan,

³⁹ KAŇÁK, Miloslav. „Život a dílo Matěje z Janova“, in M. MATĚJ Z JANOVA. *Výbor z Pravidel Starého a Nového Zákona (Regulae Veteris et Novi Testamenti)*. Praha: Blahoslav, 1954, s. 5.

⁴⁰ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 384.

⁴¹ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 171–173.

⁴² Tamtéž, s. 172.

⁴³ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 385.

přesto je spojován se svatovítskou katedrálou v Praze, ve které kázal a následně zde byl i pochován.⁴⁴

Matějovo dílo se odlišuje od Waldahusera a Milíče, jejichž tvorbu tvořilo nejvíce kázání. Matějovo kázání zabírá jen malou část z jeho díla. Napsal také traktát o utrpení Kristově a výklad Desatera. Ale nejvýznamnějším Matějovým dílem jsou objemná *Pravidla Starého a Nového zákona (Regulae Veteris et Novi Testamenti)*. Měla to být jedna kniha, nakonec jich však sepsal pět. První a druhá kniha se zabírá pravidly ze Starého a z Nového zákona, které rozeznávají správné a špatné křesťanství. Třetí kniha se věnuje nejvíce důležitému pravidlu, a to pravidlu třináctému, tímto pravidlem se má vést každý lidský život. A poslední dvě knihy se zabírají eucharistií a jejím hojným přijímáním laiky, stejně jako u Milíče. Tyto *Pravidla* „jsou životním dílem M. Matěje z Janova. Jejich spisováním se obíral snad od r. 1387 nebo určitěji před říjnem r. 1388 a skončil je až asi r. 1393. Trvalo tedy jejich sepsání šest nebo dokonce sedm let.“⁴⁵

Právě kvůli častému přijímání a kvůli kritice uctívání obrazů musel jít Matěj dvakrát, v roce 1389 a následně v roce 1392, před arcibiskupský soud, arcibiskupem byl Jan z Jenštejna, a zřící se svých myšlenek a přesvědčení, v duchu s tím však nesouhlasil.⁴⁶ „Podobně jako Milíč propagoval Matěj z Janova časté přijímání svátosti oltářní, brojil proti uctívání obrazů světců a jejich ostatků, pranýřoval předstíranou zbožnost, náboženský formalismus a neřestný život.“⁴⁷ Matěj z Janova zemřel 30. listopadu 1393 a byl pochován v katedrále sv. Víta v Praze, jak již bylo zmíněno.

---

⁴⁴ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 173.

⁴⁵ KAŇÁK, Miloslav. *Cit. dílo* (1954), s. 26.

⁴⁶ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 176.

⁴⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 385.

2. Život

2. 1. Rodiče a rodný kraj

O mládí Mistra Jana Husa téměř nic s jistotou nevíme. Mistr Jan Hus se nejspíš narodil v roce 1371 v Husinci u Prachatic v chudé poddanské rodině. Ani rok, ani místo narození nejsou zcela jasné. Někteří starší historici uvádí rok Husova narození 1369, ale většina se přiklání k roku 1371. S určitostí například víme, že „podle jeho vlastních slov již v roce 1401, Hus začal kázat. Jelikož kanonický věk byl u kazatele třicet let, dostali bychom se k roku 1371.“⁴⁸ Řekneme-li, že se mistr Jan Hus narodil na začátku 70. let 14. století, jistě neuděláme chybu. Podobně je tomu i s místem jeho narození. Několik historiků přišlo s myšlenkou, že se Hus narodil v Husinci u Prahy, nikoli v Husinci u Prachatic. Ale téměř všichni se kloní k jihočeskému Husinci.

O Husových rodičích také téměř nic nevíme, otce Hus nikde nezmiňuje, na matku jednou zavzpomínal. Hus napsal v Kostnici 16. června 1415 dopis pro svého přítele mistra Martina z Volyně⁴⁹, kde ho mimo jiné žádá: „Syny bratra mého, vidí-li se, obrať k řemeslu, protože se obávám, že nebudou, přijdou-li ke stavu duchovnímu, zachovávat jej tak, jak by měli.“⁵⁰ Díky tomuto zachovanému dopisu, můžeme říct, že měl Hus bratra, který byl, v době napsání dopisu, již po smrti.

2. 2. Husovo studium a počátky působení na univerzitě

Ve 13 letech Jan Hus započal základní vzdělání v nedalekých Prachaticích. O pět let později se Hus zapsal na pražskou univerzitu, kde si vydělával na živobytí jako vokalista ve sboru.⁵¹ „Jako první v římské říši byla na žádost Karla IV., který chtěl nejdříve zvýhodnit své České království, založena Klimentem VI. roku 1374 univerzita v Praze.“⁵² Téměř všichni studenti museli na počátku svých studií překonat dalekou cestu ze svého rodného kraje na univerzitu. Jen malou část tvořili čistě domácí, tedy, v našem případě, pražští studenti.⁵³ „Cílem jeho studií byl nepochybně od začátku stav kněžský, k němuž ho asi více než zbožný cit vábila jako mnohé jiné z jeho vrstevníků touha po dobrém živobytí.“⁵⁴ Titul bakaláře svobodných umění získal Jan Hus v roce 1393 a mistrem

⁴⁸ ŠMAHEL, František. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013, s. 13.

⁴⁹ Martin z Volyně (kolem 1390–11. září 1432); mistr svobodných umění, důvěrný přítel a žák Jana Husa, vykonavatel jeho poslední vůle.

⁵⁰ HUS, Jan. *Listy Husovy*. Praha: A. Hajn, 1911, s. 116.

⁵¹ „Hus, Jan“, in *The New Encyclopaedia Britannica*, Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1998, s. 168.

⁵² LE GOFF, Jacques. *Intelektuálové ve středověku*. Praha: Karolinum, 1999, s. 120.

⁵³ RICHÉ, Pierre; VERGER, Jacques. *Učitelé a žáci ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 205.

⁵⁴ KROFTA, Kamil. *Mistr Jan Hus: jeho život a význam*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1915, s. 5.

svobodných umění se stal v roce 1396. Fakultu svobodných umění musel vystudovat každý, následně mohl pokračovat v dalším studiu. Jan Hus si vybral studium teologie, stal se i bakalářem, ale titul mistra teologie nikdy nezískal. Již dva roky poté, co se Hus stal mistrem svobodných umění, tedy v roce 1398, byl zvolen examinátorem⁵⁵ bakalářů, přednášel a vedl disputatione⁵⁶. „Jaké vážnosti záhy na universitě požíval, je zjevno z toho, že o sv. Havle r. 1401 byl zvolen děkanem fakulty svobodných umění...“⁵⁷

2. 2. 1. Učitel mistr Stanislav ze Znojma

Stanislav pocházel ze Znojma, narodil se nejspíš v 60. letech 14. století. V roce 1382 začal studovat na artistické fakultě ve Vídni, jedním z důvodů byla jistě i blízkost této univerzity, oproti pražské univerzitě. Dále je však spojován s Prahou a její univerzitou. Bakalářem svobodných umění se stal v roce 1385, za další tři roky mistrem svobodných umění a následně zde i přednášel. „Od roku 1392 pokračoval zároveň v Praze ve studiu na theologické fakultě, které úspěšně po sepsání obligátního, ale dnes, s výjimkou stručných „principií“ nedochovaného *Komentáře k Sentencím Petra Lombarda*, završil patrně v roce 1404 doktorátem theologie.“⁵⁸

Stanislav ze Znojma napsal mnoho děl, která se týkala všech hlavních témat, která měla největší vliv na dobové politické myšlení. Spor o univerzálie⁵⁹ a ideje se věnoval hlavně v objemném traktátu *De universalibus* a traktátu *De universalibus realibus*. Remanenci⁶⁰ se Stanislav zabýval v traktátu *De corpore Christi* (O těle Kristově). Díky tomuto dílu vznikly v Praze velké rozepře. Na Stanislava měl významný vliv anglický reformátor John Viklef.⁶¹ Stanislav ze Znojma byl proti zákazu Viklefových článků na univerzitě. Jan Štěkna⁶² byl proti Viklefovi, tedy i proti Stanislavovi, označil remanenci za heretickou a stěžoval si u pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce.⁶³ Stanislav arcibiskupovi řekl, že své dílo ještě nedopsal a že druhá polovina bude zaměřená opačně.

---

⁵⁵ Examinátor; zkoušející učitel, zkušební komisař.

⁵⁶ Disputace; vědecká rozprava více účastníků k vyřízení názorů na odbornou otázku, učená hádka, debata.

⁵⁷ KROFTA, Kamil. *Cit. dílo* (1915), s. 6.

⁵⁸ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 239.

⁵⁹ Spor o univerzálie a ideje; spor mezi realismem a nominalismem, dvě obecné tendence, jedna ze základních polarit lidského myšlení, jež se týká vztahu mezi obecným a zvláštním, společným a jednotlivým, univerzálním a individuálním.

⁶⁰ Remanence; zůstávání podstat chleba a vína po konsekraci.

⁶¹ John Viklef (kolem 1330–31. prosince 1384); anglický filozof, realista novoplatonského zaměření, teolog na Oxfordské univerzitě a propagátor reformu římskokatolické církve; velká část jeho učení byla oficiálně odsouzena jako hereze.

⁶² Jan Štěkna (polovina 14. století – kolem 1407); český teolog, patřil mezi odpůrce viklefismu; členem cisterciáckého řádu a je autorem řady kázání.

⁶³ Zbyněk Zajíc z Hazmburka (kolem 1376–28. září 1411); posměšně zvaný biskup Abeceda; 1403–1411 pražský arcibiskup; nejprve naslouchal, ale později vystupoval proti Janu Husovi.

Stanislav traktát opravdu musel dokončit a v druhé části sepsal důkazy o pravověrné transsubstanciační⁶⁴ nauce. Stanislav napsal i několik filozofických děl – traktát *De vero et falso* (O pravdě a nepravdě) a traktát *De gracia et peccato*.⁶⁵

Na počátku svého působení byl Stanislav ze Znojma velkým zastáncem Johna Viklefa a šířil zde jeho myšlenky. „Připomeňme, že právě nauka o universáliích svým zdůrazněním toho, že obecné dobro je lepší než dobro jednotlivce, a nauka o ideách svou kontrapozicí ideálního světa vůči reálnému, smysly vnímatelnému světu, poskytly dostatek teoretické inspirace v napjaté společenské situaci.“⁶⁶ Podobně tomu bylo i u remanence, která neodpovídala církevnímu dogmatu. 20. dubna 1408 bylo Viklefovo učení zakázáno a Stanislav ze Znojma, spolu se Štěpánem z Pálče,⁶⁷ měl přijít na papežský dvůr k soudu. „Cestou ke kurii byli však oba mistři v druhé polovině října 1408 kardinálem Baltasarem Cossou⁶⁸ zatčeni, oloupeni a uvrženi do žaláře. Teprve na přímluvu kardinálů z 12. února 1409 byli propuštěni.“⁶⁹ Po návratu do Prahy byl již na scéně Jan Hus, Stanislav a Páleč ustoupili na nějaký čas do pozadí a zabývali se pedagogickou činností na univerzitě.

Ke konci svého života se Stanislav ze Znojma postavil proti tomuto (Viklef, Hus) pojetí církve a spolu se Štěpánem z Pálče jej velice kritizovali. V této souvislosti Stanislav napsal mnoho traktátů: *Tractatus de Romana ecclesia* (Traktát o římské církvi), *Tractatus contra XLV articulos Wicleff* (Traktát proti 45 článkům Viklefovým), *Sermo contra errores Iohannis Hus, contra quinque articulos Wicleff* (Řeč proti omylům Jana Husa, proti pěti článkům Viklefovým), *Tractatus de eclessia, contra hereses et errores Iohannis Hus* (Traktát o církvi, proti kacířstvím a omylům Jana Husa) a *Tractatus Alma et venerabilis*.⁷⁰

Nesmíme také opomenout Stanislavova kázání, která byla velice mimořádná. Rozsáhlá literární činnost tohoto Husova učitele a později odpůrce nám ukazuje, jak pozoruhodný člověk to byl. Stanislav ze Znojma zemřel při cestě do Kostnice, kde chtěl vypovídat proti Husovi, v Jindřichově Hradci v říjnu 1414.

---

⁶⁴ Transsubstanciacie; přepodstatnění; jeden z výkladů církevního učení o reálné přítomnosti Ježíše Krista ve svátosti eucharistie; zastává zejména římskokatolická církev.

⁶⁵ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 239–240.

⁶⁶ Tamtéž, s. 241.

⁶⁷ Štěpán z Pálče (asi 1370 – před 27. květnem 1423); český kněz a učenec; blízký přítel Jana Husa a stoupenec reformního proudu na pražské univerzitě; později vystupoval proti Husovi a po jeho upálení odešel natrvalo do Polska.

⁶⁸ Jan XXIII. (kolem 1370–22. prosince 1419); vlastním jménem Baltasar Cossa; vzdoropapežem v letech 1410–1415, následník Alexandra V., zvoleného pisánským koncilem.

⁶⁹ HREJSA, Ferdinand. *Dějiny křesťanství v Československu 2.: Hus a husitství (Čechové v zápasu o ryzí křesťanství)*. Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1947, s. 11.

⁷⁰ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 240.

2. 3. Vliv Johna Viklefa

K pochopení vlivu Johna Viklefa v Čechách a u Mistra Jana Husa jistě pomůže stručná charakteristika jeho života a díla. John Viklef spatřil světlo světa kolem roku 1330, „v rodině nebohatého venkovského šlechtice, pravděpodobně ve vsi Wiclif nad Teesou nedaleko Richmondu.“⁷¹ První datum, které v souvislosti s Vikleffem s jistotou víme, je rok 1356, tehdy získal titul bakaláře svobodných umění na univerzitě v Oxfordu, a v roce 1360 se stal mistrem svobodných umění. Následovalo studium teologie, kde byl v roce 1369 bakalářem teologie a o tři roky déle, tedy roku 1372, obdržel nejvyšší titul, doktor teologie.

Po dokončení studií Viklef z univerzity úplně neodešel, občas tam přednášel a zároveň byl od 70. let 14. století ve službách anglické královské rodiny. Velikým zastáncem a přítelem Johna Viklefa byl Jan z Gentu,⁷² vévoda z Lancasteru, ochraňoval jej i v době, kdy Viklef nekrytě kritizoval stav církve. „Tak když snad od sklonku roku 1374 Wyclif vystupoval s veřejnou kritikou světského panování papeže a kněží, hromadění církevního majetku a hrabivosti mnišských, zejména žebravých řádů a požadoval návrat k evangelické chudobě prvotní církve, vyvolalo to u části anglické hierarchie značnou nevoli a Wyclif byl obviněn z kacířství.“⁷³ Viklef se měl 19. února 1377 dostavit do chrámu k zasedání biskupů, kvůli jeho kázání. Toto zasedání se ale nezdařilo a v Londýně vypukla bouře. V květnu téhož roku vystavil papež Řehoř XI. v Římě pět bul, kde vybídl anglického krále, dvůr, arcibiskupa, biskupy i oxfordskou univerzitu, aby zasáhli do kacířského konání Johna Viklefa, a přidal seznam 19 Viklefových bludných článků. Nikdo ale ani nyní zcela nezasáhl.

Zasáhl až nový arcibiskup canterburský Courtenay,⁷⁴ který shromáždil v květnu 1382 v benediktýnském klášteře anglické preláty, zde bylo 24 Viklefových článků označeno za bludné. Současně se některá Viklefova tvrzení nelíbila univerzitní komisi, a proto nemohla být dál na půdě univerzity přednášena. Z oxfordské univerzity musel John Viklef odejít na podzim 1381, a přestože se jeho myšlenky stávaly stále radikálnějšími, nebyl stíhán jako kacíř a přemístil se na faru v Lutterworthu. Viklef zemřel 31. prosince 1384, jeho tělo bylo uloženo do posvěcené půdy, jelikož, jak již bylo řečeno, nebyl

⁷¹ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 223.

⁷² Jan z Gentu (6. března 1340–3. února 1399); první vévoda z Lancasteru, anglický šlechtic z rodu Plantagenetů, třetí syn anglického krále Eduarda III. A Filipy z Hainault; měl značný vliv na živo u dvora v době vlády Richarda II.

⁷³ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 224–225.

⁷⁴ William Courtenay (kolem 1342–31. července 1396); v letech 1381–1396 arcibiskupem v Canterbury; předtím herefordským a londýnským biskupem.

považován za kacíře. To se změnilo v květnu 1415 na koncilu v Kostnici, kde byl jako kacíř odsouzen a jeho ostatky musely být vykopány a spáleny.⁷⁵

John Viklef během svého života napsal mnoho děl, která jde rozdělit na tři skupiny. Jelikož není možné vypsát zde celou Viklefovu tvorbu, zmíním zde několik nejdůležitějších. První skupinu tvoří Viklefova díla napsaná na univerzitní půdě, jsou to díla filozofická a logická. Nevíme zcela přesně datování, ani chronologii těchto děl, ale víme, že posledním spisem této skupiny je traktát *De benedicta incarnatione* napsaný v letech 1370 až 1372. Nejvýznamnějším dílem z této doby je Viklefova *Suma o jsoucnu (Summa de ente)*, první část tohoto díla je filozofická, druhá teologická.⁷⁶

Druhou skupinou je tvorba politická, vytvořená během výkonu služby u dvora. Prvním dílem je traktát napsaný v letech 1373 až 1374 *De dominio divino*, kde se Viklef zabývá otázkou božské vlády. Dalším dílem je *De civili domino*, ve kterém Viklef předpověděl svou „teorii „o správcovství“, teorii potom v jeho díle mnohokrát opakovanou, jež v aplikaci na papežství činila z papeže duchovního správce křesťanského lidu a v aplikaci na království z krále světského správce nad statky a lidem svěřené mu země.“⁷⁷ Na spis *De dominio divino* navazuje *Suma theologická (Summa theologiae)*, která vznikla mezi lety 1375 a 1381. Zde Viklef přejal Augustinovo zjevení Pravdy, „navázal však na východisko poznání Pravdy jako Ideje, která jako nejvyšší z idejí je u Boha a její poznávání dává poznávat člověku i Boha samého.“⁷⁸ Idea Pravdy je velice významným prvkem reformy a souvisela se sporem mezi realismem a nominalismem. John Viklef byl realista, díky tomu měl spory s oxfordskou univerzitou, jelikož většina pedagogů zastávala nominalismus. Dalšími díly z tohoto období jsou například *De veritate sacrae scripturae*, *De mandatis divinis* (O Božích přikázáních), *De ecclesia* (O církvi), zde je opět Viklefova teorie „správcovství“, kritizuje zde také prodávání odpustků, *De officio regis* (O královském úřadu), *De simonia* (O svatokupectví), *De potestate papae* (O moci papežově) a mnoho dalších. Díky traktátech *De eucharistia (maior et minor)* z let 1380 a 1381 byl John Viklef vypovězen z oxfordské univerzity.⁷⁹ Otázka eucharistie⁸⁰ byla v reformní době velice probíraným a diskutovaným tématem. „Dle věrouky se při přijímání svátosti oltářní proměňuje chléb a víno ve skutečné tělo a krev Kristovu, tzv. transsubstanciaci, ale proti tomu zejména John Wyclif vystoupil s tvrzením, že

⁷⁵ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 226–227.

⁷⁶ Tamtéž, s. 228.

⁷⁷ KAŇÁK, Miloslav. *John Viklef: život a dílo anglického Husova předchůdce*. Praha: Blahoslav, 1973, s. 12.

⁷⁸ Tamtéž, s. 13.

⁷⁹ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 229–230.

⁸⁰ Eucharistie; svátostné přijímání večeře Páně.

zůstává podstata chleba i vína zachována a neproměňuje se. Tato nauka je zvána remanence.“⁸¹

Poslední částí jsou jeho kritické práce, které chtějí nápravu, reformu církve. Odpojit však tyto spisy od děl předešlých je nemožné. Velice výrazný je Viklefov *Dialogus*, ve kterém se pře Pravda a Lež. Proti žebrovým řádům jsou zaměřeny například *De quattuor sectis novellis*, *De perfectione statuum* a *De mendaciis fratrum*. John Vilkef v tomto období napsal dvě díla, která se nepodobají těm ostatním. Prvním dílem je *Triologus*, je to rozhovor tří osob, je to jakási rekapitulace a přezkoumání jeho vlastních filozofických postojů. Dalším dílem je *Opus evangelicum*, Viklef zde komentuje některé texty z Nového zákona.⁸²

Po Viklefově smrti se v Anglii dál šířily jeho názory. Král nařídil zničení viklefismu na oxfordské univerzitě a arcibiskup z Canterbury opravdu zlikvidoval hlavní představitele, ale nepodařilo se mu to zcela a vzniklo hnutí, které je nazýváno lollardství. Lollardství se začalo šířit tak, že se v 15. století dostalo i do Skotska. Viklefismus měl také významný vliv na Český stát.

Jak se mohly dostat Viklefovy spisy a myšlenky do Čech? Odpověď je jednoduchá. Mistr svobodných umění Vojtěch Raňkův z Ježova, sepsal v roce 1388 svou závěť, ve které odkázal všechn svůj majetek chudým českým studentům, kteří by chtěli studovat na univerzitách ve francouzské Sorboně nebo v anglickém Oxfordu. Tito studenti pak na oxfordské univerzitě obdrželi Viklefova díla a dovezli je do Čech.⁸³ Druhou příčinou, která umožnila získání Viklefových spisů, byl sňatek anglického krále Richarda II.⁸⁴ se sestrou českého krále Václava IV. Annou,⁸⁵ byl to sňatek politický, díky kterému se mezi oběma zeměmi zlepšili styky.⁸⁶

Ale myšlenky Johna Viklefa se do naší země dostaly ještě o něco dříve. „Příznačně stojí na začátku tohoto procesu zmíněný Vojtěch Raňkův, o němž víme, že sám navštívil Oxford asi již koncem 40. let 14. století a pravděpodobně ještě v roce 1353–1354 a seznámil i spřátelil se tam s „Wyclifovým předchůdcem“ a pozdějším biskupem v Armaghu Richardem Fitz Ralphem,⁸⁷ od něhož získal autograf jeho knihy *De pauperie*

---

⁸¹ KEJŘ, Jiří. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsaná*. Praha: Karolinum, 2015, s. 42.

⁸² HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 230–231.

⁸³ Tamtéž, s. 217–218.

⁸⁴ Richard II. (6. ledna 1367 – cca 14. února 1400); anglický král mezi lety 1377 až 1399; syn Černého prince Eduarda; jeho manželka Anna Česká.

⁸⁵ Anna Lucemburská (11. května 1366–7. června 1394); též zvaná Anna Česká; dcera českého krále a císaře Svaté říše římské Karla IV. a Alžběty Pomořanské; manželka Richarda II. Plantageneta, anglická královna.

⁸⁶ KAŇÁK, Miloslav. *Cit. dílo* (1973), s. 64.

⁸⁷ Richard Fitz Ralph (cca 1300–16. prosince 1360); irský arcibiskup Armaghu.

Salvatoris. Myšlenka tohoto spisu, požadující na příkladu Kristovy chudoby i chudobu v soudobé rozmařilé církvi, a to i v jejich žebravých řádech, jejichž chamtivost byla v přímém rozporu s jejich deklarovaným zaměřením, našla u Wyclifa bezprostřední ohlas a sympatie...“⁸⁸ Dalším doloženým dokladem šíření Viklefa v Čechách byl v 80. letech 14. století Mikuláš Biceps,⁸⁹ v jehož díle spatřujeme bezprostřední spojení s již zmíněným Richardem Fitz Ralphem a Johnem Viklefem. Mikuláš Biceps se na Viklefa přímo odvolává a později jej i cituje. Ale samozřejmě ne všichni viklefismus vítali, neuběhl ještě ani rok po smrti Viklefa a v Praze již byli jeho odpůrci. Hlavním odpůrcem této doby byl arcibiskup pražský Jan z Jenštejna.⁹⁰

Největší zájem o Viklefa a jeho díla na pražské univerzitě však započal až v 90. letech 14. století. „Viklefovo učení o universáliích bylo v Praze známo již v osmdesátých letech 14. století, nabylo většího rozšíření teprve v následujícím desetiletí, kdy se do Prahy dostal jeho spis *O universáliích*, opsaný Husem roku 1398, spolu s rukopisy dalších děl, které přinesl Jeroným Pražský,⁹¹...“⁹² Avšak Hus nebyl první, kdo začal na artistické fakultě vykládat Viklefovo filozofické učení, byli to již jeho předchůdci Stanislav ze Znojma a Štěpán z Pálče.⁹³ „Ohlas Viklefových spisů v Čechách byl mimořádně silný. Z dochovaných husitských katalogů vyplývá, že zde bylo známo přes 90 procent z asi 150 děl oxfordského myslitele.“⁹⁴

2. 4. Kazatelská činnost v Betlémské kapli

Jan Hus se kromě univerzitní činnosti také velmi věnoval činnosti kazatelské. „Dne 8. dubna 1400 se nechal vysvětit na jáhna a do půl roku se stal knězem.“⁹⁵ Zpočátku Hus kázal ve staroměstském kostele sv. Michala, ale již v roce 1402 se stal kazatelem v Betlémské kapli.

Reformní skupina se rozhodla zbudovat kapli, ve které bude jazykem kázání čeština a kde bude kázání volnější než v ostatních kaplích. Této myšlenky se chopil zámožný

---

⁸⁸ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 218.

⁸⁹ Mikuláš Biceps (okolo poloviny 14. století – kolem 1300); též zvaný Mikuláš z Jevíčka; český teolog a filozof, dominikán a univerzitní učitel.

⁹⁰ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 219–220.

⁹¹ Jeroným Pražský (1377 nebo 1378–30. května 1416); český filozof a teolog; upálený v roce 1416 v Kostnici; zastánce Johna Viklefa a přítel a chráněnc Jana Husa.

⁹² SVATOŠ, Michal. „Obecné učení (1374/8–1419)“, in ČORNEJOVÁ, Ivana; SVATOŠ, Michal, ed. *Dějiny Univerzity Karlovy I.*, Praha: Karolinum, 1995, s. 90.

⁹³ ŠMAHEL, František. „Fakulta svobodných umění“, in ČORNEJOVÁ, Ivana; SVATOŠ, Michal, ed. *Dějiny Univerzity Karlovy I.*, Praha: Karolinum, 1995, s. 124.

⁹⁴ SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, s. 47.

⁹⁵ ŠMAHEL, František. *Cit. dílo* (2013), s. 47.

kupec Kříž,⁹⁶ stoupenec Jana Milíče z Kroměříže, který poskytl pozemek a finance. Politicky kapli, jež byla nazývána Betlém či Betlémská kaple, podpořil Hanuš z Mühlheimu,⁹⁷ významný dvořan krále Václava IV. Stavba, která započala 24. května 1391, byla dokončena po tři a půl roce.⁹⁸ Kaple byla propojená s Karlovou univerzitou, v zakládací listině je „ustanovení o presentačním právu, které Milheim předal třem nejstarším mistrům českého univerzitního národa Karlovy koleje, kteří zároveň měli vykonávat dohled nad kaplí.“⁹⁹

Stavba kaple měla nepravidelný tvar, tři vstupy a dvanáct oken. Na kazatelnu se chodilo po schodech, které vedly z předsíně domku pro kazatele. Domek pro kazatele přiléhá těsně ke kapli a byl dostavěn o několik let déle. V domku se nalézala sakristie a pokoje pro oltářníka a správce. Kaple měla jeden hlavní a dva vedlejší oltáře. Hlavní oltář byl zasvěcený sv. Nevinátkům, druhý oltář sv. Markétě, Kateřině i jiným pannám a poslední oltář apoštolům Matějovi a Matoušovi.¹⁰⁰

Prostory Betlémské kaple byly obrovské a sloužily primárně ke kazatelským účelům. „Betlémská kaple měla pro šíření reformních myšlenek a kritických úvah namířených proti praxi oficiální církve zcela mimořádný význam, poněvadž se jejím prostřednictvím přenášelo učení univerzitních mistrů z akademické půdy do široké pražské veřejnosti.“¹⁰¹

Prvním kazatelem Betlémské kaple byl Jan Protiva z Nové Vsi,¹⁰² po něm nastoupil univerzitní mistr Štěpán z Kolína,¹⁰³ který byl ve funkci kazatele do roku 1402, kdy z osobních důvodů odstoupil. Dalším kazatelem se stal Jan Hus, kterého „generální vikář Ojír z Domanic¹⁰⁴ 14. března 1402 ustanovil na žádost Jana z Mühlheimu rektorem kaple sv. Nevinátek, v lidové mluvě zvané Betlém.“¹⁰⁵ Jan Hus se do své nové funkce rychle vžil, vykonal zde přibližně 3000 kázání, což ale v té době nebylo nic mimořádného. Hus

---

⁹⁶ Jan Kříž († asi 1413); bohatý pražský kupec; stoupenec Jana Milíče z Kroměříže; iniciátor a zakladatel Betlémské kaple v Praze v roce 1391.

⁹⁷ Hanuš z Mühlheimu († po 1400); český rytíř; 1382–1393 zemským převorem Řádu německých rytířů kláštera sv. Benedikta; dvořan krále Václava IV.; spoluzakladatel Betlémské kaple v roce 1391; manželka Anna z Házmburka.

⁹⁸ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 386.

⁹⁹ SVATOŠ, Michal. *Cit. dílo* (1995), s. 86.

¹⁰⁰ ŠMAHEL, František. *Cit. dílo* (2013), s. 51.

¹⁰¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 386.

¹⁰² Jan Protiva z Nové Vsi († 7. září 1430); kněz pražské diecéze; první kazatel v Betlémské kapli v letech 1391–1396; později Husův odpůrce.

¹⁰³ Štěpán z Kolína († 28. srpna 1406); 1390 představeným Karlovy koleje; 1392 děkanem artistické fakulty; 1403 mistrem a profesorem teologie; 1396–1402 kazatel v Betlémské kapli; 1397–1398 rektorem Karlovy univerzity; od počátku byl proti Johnu Viklefovi.

¹⁰⁴ Ojír z Domanic; oltářník sv. Doroty ve Svatovítském chrámu v letech 1396–1406; generální vikář pražského arcibiskupa ve věcech duchovních a administrátor pražského arcibiskupství.

¹⁰⁵ ŠMAHEL, František. *Cit. dílo* (2013), s. 50.

byl velice rychle populární. „Jeho otevřená slova proti nešvarům doby, ať je viděl kdekoli, vzbuzovala důvěru.“¹⁰⁶ Byl vynikající řečník a používal mnoho přirovnání, mluvil zřetelně a jasně, díky tomu jej také lidé měli rádi. Nejen prostý lid, ale i přední praští měšťané, šlechta a dvůr krále Václava IV. si Husa oblíbili.¹⁰⁷

„Proslulí kazatelé dokázali se svým publikem účinně pracovat. Ostatně i Jan Hus si v přípravách svých kázání připravoval apely, kterými se chystal poutat pozornost věřících.“¹⁰⁸ Kázání provázelo Jana Husa po celý jeho život. Několikrát byl dokonce zvolen kazatelem na synodě. V roce 1407 se konala synoda jako pokaždé 18. října, na svátek sv. Lukáše. Kromě obvyklých otázek se zde řešilo také čarodějnictví. Ale nejzajímavější na této synodě bylo její kázání. Kazatelem byl totiž Jan Hus a řečnil „na téma *State succincti lumbos* („Stůjte tedy opásání kolem beder pravdou“, Ef 6, 14); mimo jiné se zabýval problémem kněží, kteří žijí v konkubinátu, a označil je za kacíře.“¹⁰⁹ Husovo synodální kázání mělo velký ohlas. Adam z Nežetic,¹¹⁰ generální vikář arcibiskupa, Husa po skončení kázání nedlouhým projevem pochválil. Sám arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazmburka si dokonce ponechal Husovo kázání v písemné formě.

Synody se konaly pravidelně dvakrát za rok již od vzniku arcibiskupství v roce 1344. První synoda byla 15. června na svátek sv. Víta a druhá byla 18. října na svátek sv. Lukáše. Synoda se měla zabývat vylepšením poměrů v církvi. Synodální kázání byla velice vážená funkce a Jan Hus kázal na synodě dokonce dvakrát. První Husovo kázání na synodě se odehrálo 19. října roku 1405, ale není známo, jak velký úspěch kázání mělo. Na obou synodách Hus kritizoval mnoho věcí, které se mu na dnešní církvi nelíbily, nejhorší však podle něj bylo svatokupectví neboli simonie, které považoval za heretické. Proti tomu samozřejmě vystoupilo mnoho osob. V roce 1408 se proti Husově kritice svatokupectví vyslovili pražští faráři. Stejně téma napadl v roce 1409 Jan Protiva, který byl proti Husovu názoru a řekl, že po udělení svátosti je letitým zvykem být obdarován. Hus odpověděl shodně jako při synodálním kázání, a ještě k tomu připomněl arcibiskupovo schválení tohoto kázání.¹¹¹

Zpočátku spolu Jan Hus a arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazmburka velice důvěrně spolupracovali a Zbyněk byl velkým zastáncem Husa i pražských viklefistů. Důkazem je

¹⁰⁶ WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu*. Praha: Ladislav Kuncír, 1940, s. 75.

¹⁰⁷ KROFTA, Kamil. *Cit. dílo* (1915), s. 8.

¹⁰⁸ ČAPSKÝ, Martin. *Město pod vládou kazatelů: Charizmatičtí náboženští vůdci ve střetu s městskou radou v pozdně středověkých českých korunních zemích*. Praha: Argo, 2015, s. 21.

¹⁰⁹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 60.

¹¹⁰ Adam z Nežetic (po 1350–1414); v letech 1405 až 1406 rektorem na pražské univerzitě; pražský kanovník; hradecký arcijáhen; generální vikář pražského arcibiskupa.

¹¹¹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 61–64.

i Husovo dvojí pověření synodálním kázáním. Tato spolupráce však netrvala věčně, Husovy názory o reformě církve byly zanedlouho příčinou sporu mezi nimi. Zde se také Hus začal odlišovat od svých předchůdců, ti se totiž nakonec raději podvolili, ať už před arcibiskupskou konzistoří, papežským soudem či raději odchodem z Prahy. Hus takto neučinil, naopak zůstal kaplanem a stál si dál za svým přesvědčením.

2. 5. Reformní církevní činnost na UK, Dekret kutnohorský

„S Husovým jménem a jménem jeho tehdejších přátel se také setkáváme při prvním otevřeném střetnutí o Wyclifa mezi českými a cizími mistry na pražské universitě, k němuž došlo v roce 1403.“¹¹² 28. května 1403 se konala schůze v Karlově koleji, které se zúčastnili všichni univerzitní mistři. Schůze byla svolána, jelikož Jan Hübner¹¹³ přednesl před pražskou metropolitní kapitolu články, které označil jako kacířské. Bylo to 24 tezí z díla Johna Viklefa, které zavrhl synoda v Londýně v roce 1382, a ještě dalších 21 částí, které přidal Hübner. Těchto 45 článků bylo považováno jako stručné shrnutí Viklefova kacířství, i když mnozí zastánci Viklefa tvrdili, že články byly napsány špatně nebo zkomoleně. Jan Kbel,¹¹⁴ vikář pražské arcidiecéze, dal tyto články na univerzitu, aby teologové rozhodli, zda jsou opravdu bludné. Schůze trvala celý den, nejprve byly vybrané články nahlas přečteny, načež se strhla neklidná diskuze. Český univerzitní národ Viklefovo učení odhodlaně hájil. V jejich čele stál mistr Stanislav ze Znojma. Stanislavův žák a přítel Štěpán z Pálče Viklefovy články hájil také. Jan Hus byl též na straně Viklefa, ale v této době ještě nechal Viklefovu obhajobu na Stanislavovi ze Znojma. Ale i přes všechny tyto obhajoby dopadl Viklef špatně. Téměř všichni hlasovali tak, že by nikdo tyto články neměl vlastnit a rozšiřovat.¹¹⁵ „První obětí sporu se stal mistr Stanislav ze Znojma, původně zastávající nauku, jenž odvolal své názory na počátku roku 1406.“¹¹⁶

Pražská univerzita se pomalu začala rozdělovat. Na jedné straně byli obhájci Viklefa, byl to převážně český univerzitní národ, tato část zastávala „takzvaný realistický směr (*via antiqua*), který přiznával obecným pojmům reálnou existenci mimo lidské vědomí,“ zatímco „zastávala většina členů tří „německých“ univerzitních národů takzvaný nominalismus (*via moderna*), jenž viděl v obecných pojmech pouze konstrukci lidského

¹¹² HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 222.

¹¹³ Jan Hübner; pražský dominikán; působil na pražské universitě; 1403 vystoupil proti Johnu Viklefovi; také vystoupil proti Stanislavovi ze Znojma.

¹¹⁴ Jan Kbel; držitel fary ve Kbelích u Prahy; důvěrník římského papeže Bonifáce IX.; 1395–1404 oficiál pražského arcibiskupství; ostře vystupoval proti Viklefovým a Husovým stoupencům.

¹¹⁵ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 45–46.

¹¹⁶ SVATOŠ, Michal. *Cit. dílo* (1995), s. 91.

rozumu.“¹¹⁷ Tento spor je nazýván sporem o univerzálie. Stanislav ze Znojma byl stejně jako John Viklef, silný realista, zatímco Stanislavovi žáci a přátelé zastávali mírnější formu realismu. „A tak boj o Wiclefa a přístup k řešení dobových problémů z pozic filozofického realismu splývá se zápasem o hegemonii českého národa na pražské univerzitě.“¹¹⁸

Stanislav ze Znojma se kvůli nařčení z kacířství musel jít roku 1406 obhajovat před arcibiskupa, tudíž do popředí vystoupili mistři Ondřej z Brodu,¹¹⁹ Jakoubek ze Stříbra¹²⁰ a Jan Hus. Viklefovo pojetí eucharistie řešily mezi lety 1406 a 1408 dokonce synody. V této době bylo obvyklé, že byly z pochybného díla vypsány jen bludné části, s těmi se pak zacházelo samostatně, byly vytrženy z kontextu. Církev takto dostávala již jen vypsané bludné části a označila-li je jako kacířské, musel se autor dostavit před církevní soud. Když učenec svá tvrzení odvolal, vyhnul se tak smrtelnému trestu. Takto to však fungovalo jen do doby, než přišli viklefiisté a husité. Jan Hus byl totiž proti autoritě církevního soudu, stavěl-li se nad autoritu Boha.¹²¹

„Aby se universita očistila z podezření viklefského kacířství, byla svolána schůze českého národa na 24. května 1408 do domu českého národa na Příkopech u Černé růže a tu prohlásili čeští mistři podle formule, kterou četl Pálec, že všech 45 článků Viklefových zamítají v jejich kacířském a pohoršivém smyslu a zakazují jim učit.“¹²² Toto rozhodnutí se nelíbilo většině přítomných mistrů, šlo spíše o prozíravý trik vůči králi a arcibiskupovi a snad i o snahu vylepšit situaci Stanislava ze Znojma před papežským soudem. V této době se Jan Hus pomalu dostává na pozici Stanislava ze Znojma a stává se zástupcem viklefiistů v českém univerzitním národě. Po boku mu stáli jeho věrní přátelé, a to Jakoubek ze Stříbra, Jan z Jesenice¹²³ a Jeroným Pražský. V roce 1408, po odchodu Stanislava ze Znojma a Štěpána Pálče do Itálie, byl Jan Hus oficiálním mluvčím, což znamenalo obhajovat veřejně Viklefovo dílo. Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazmburka, který byl až do teď zastáncem reformního křídla, se obrátil proti viklefiistům a začátkem roku 1409 rozhodl o předání všech děl Viklefa arcibiskupským úřadům. V červnu roku 1409 se konala synoda, na které bylo toto rozhodnutí oživeno. V prosinci roku 1409 byla vydána bula papeže Alexandra V.,¹²⁴ která příkaz podpořila, a ještě k tomu přidala další

¹¹⁷ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 47.

¹¹⁸ SPĚVÁČEK, Jirí. *Cit. dílo* (1986), s. 393.

¹¹⁹ Ondřej z Brodu (kolem 1364–15. října 1427); též známý jako Andreas de Broda; český teolog; odpůrce Jana Husa; podpořil Dekret kutnohorský.

¹²⁰ Jakoubek ze Stříbra (cca 1375–9. srpna 1429); český husitský kazatel a spisovatel.

¹²¹ SOUKUP, Pavel, *Cit. dílo* (2015), s. 40–50.

¹²² HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 11.

¹²³ Jan z Jesenice († asi 1420); český právník a kazatel; blízký přítel Jana Husa.

¹²⁴ Alexandr V. (asi 1339–3. května 1410); vlastním jménem Pietro Phillarges di Candia; papež zvolený na koncilu v Pise v roce 1409.

rozhodnutí, a to že se nadále nesmí kázat v Betlémské kapli. Bula byla uveřejněna arcibiskupem Zajícem na synodě, která se odehrávala 16. června 1410, měsíc na to nechal spálit všechny Viklefovy spisy. Tímto činem se stal John Viklef pro Jana Husa symbolem, Hus sestavil univerzitní disputaci, která se zaobírala spálenými knihami. Disputace se konala od 27. července do 6. srpna 1410, ale odpůrci Viklefa odvolali účast. To vedlo Husa, společně s dalšími pěti mistry, k lavině výrazných vystoupení, ve kterých hájili Viklefa.¹²⁵

Každý rok se na pražské univerzitě slavnostně vzpomínalo na úmrtí Karla IV., univerzitního zakladatele. Mše se konala koncem listopadu či začátkem prosince, jelikož Karel IV. skonal 29. listopadu (1378). V roce 1409 byla tato mše 3. prosince v kostele sv. Klimenta a kazatelem se stal Jan Hus, který byl v tomto roce zvolen univerzitním rektorem. Rektor měl na univerzitě nejvyšší postavení, „byl jejím správcem, soudcem i dohlížitelem nad zachováváním univerzitních statutů. Jeho funkce se vztahovala i na správu univerzitních statků a jmění. Předsedal schůzím univerzitní rady i shromáždění univerzitní obce a reprezentoval univerzitu při všech veřejných událostech.“¹²⁶

Proč byl vlastně vydán Dekret kutnohorský? V 60. a 70. letech byl na pražské univerzitě obrovský nárůst studentů, to vedlo k jejímu rozdělení na čtyři univerzitní národy. Univerzitní národy nebyly národy etnickými, ale spíše geografickými, k určení univerzitního národa byl podstatný kraj, ze kterého příslušný student pocházel. V Praze tedy byl český, bavorský, saský a polský univerzitní národ. V polském univerzitním národě byla kromě Poláků také velmi početná skupina Slezanů hovořících německým jazykem a do domácího českého národa patřili mimo jiné i německy hovořící studenti žijící v Čechách. Na základě univerzitních národů se kupříkladu uspořádávaly zkušební komise či byli určeni děkanští a rektorští voliči. Pražský viklefismus narušil spolupráci mezi univerzitními národy a tři „cizí“ univerzitní národy se postavily proti českému národu, zastávajícímu názory Johna Viklefa. Tudíž „cizí“ národy kazily zájmy českého národa, jako například v roce 1403, když se hlasovalo o spisech Johna Viklefa.¹²⁷

Situace se změnila v letech 1408 a 1409, kdy římsští i avignonští kardinálové odešli od svých papežů a shromáždili koncil v Pise, který se konal na jaře roku 1409 a který měl uzavřít schizma tím, že bude zvolen nový, všemi respektovaný papež. Francouzský král to podporoval a potřeboval diplomatickou pomoc. Do Čech přišli poslové z Francie v červnu roku 1408. Král Václav IV. doufal, že bude díky koncilu opět uznán římským králem, čímž

¹²⁵ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 50–51.

¹²⁶ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 371.

¹²⁷ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 79.

by si zdokonalil své postavení. Václav IV. byl totiž této hodnosti kurfiřty zbaven a místo něj nastoupil Ruprecht III. Falcký.¹²⁸ Ruprecht byl ale na straně římského papeže Řehoře XII.¹²⁹ Na Řehořově straně byl také pražský arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazmburka a většina saského a bavorského univerzitního národa byla podrobena Ruprechotvi. Zájmy pražského viklefismus se tím více zhoršovaly. Mnozí členové pražské univerzity koncil v Pise zatím nechtěli.¹³⁰

V lednu v roce 1409 již nabyla situace rychlý spád. Na kvodlibetní disputaci, která se konala pravidelně každý rok a kterou v tomto roce řídil Matěj z Knína,¹³¹ se nedostavili někteří mistři, kteří byli zastánci nominalismu. „Formálně probíhal kvodlibet podle všech pravidel, diskutovalo se o filozofických problémech idejí, v průběhu však vystoupil namísto kvodlibetáře Knína M. Jeroným Pražský s proslulou řečí k chvále svobodných umění, ve které doporučil zvláště přítomným studentům, aby přes všechny zákazy pilně studovali Wyclifovy spisy, zejména filozofické.“¹³² Pražská univerzita byla silně spjata s politickými záležitostmi. Zanedlouho po disputaci král Václav IV. žádal univerzitu o vyjádření ke koncilu v Pise. Český univerzitní národ s ním souhlasil a zbylé tři „německé“ univerzitní národy byly proti koncilu. Český viklefistický národ v této situaci nespatoval pouze ukončení schizmatu, ale viděl v ní i možnost zlepšení situace na univerzitě. Jeroným Pražský spolu s Janem z Jesenice se snažili přetáhnout některé členy královské rady na svou stranu. Do Kutné Hory dorazila delegace, kterou tvořilo osm členů, každý univerzitní národ zastupovali dva z nich. Kdo zastupoval v této delegaci „cizí“ univerzitní národy bohužel nevíme. „Český národ v ní zastupovali dva starší mistři, členové teologické fakulty Ondřej z Brodu a Jan Eliášův.“¹³³ Král Václav IV. vystavil 18. ledna 1409 v Kutné Hoře dekret, díky kterému se změnil poměr v hlasování na pražské univerzitě. Od této chvíle měl český univerzitní národ tři hlasy a zbylé tři univerzitní národy měly jen jeden hlas.¹³⁴ „Zdůvodnění králova rozhodnutí, inspirované

---

¹²⁸ Ruprecht III. Falcký (5. května 1352–18. března 1410); falcký kurfiřt a římskoněmecký král z dynastie Wittelsbachů.

¹²⁹ Řehoř XII. (asi 1326–18. října 1417); vlastním jménem Angelo Corrario; papežem katolické církve mezi lety 1406 a 1415.

¹³⁰ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 79–80.

¹³¹ Matěj z Knína († 26. března 1410); stoupenec a žák Mistra Jana Husa; významný představitel reformistů.

¹³² MALÝ, Karel. „Mistr Jan Hus a Univerzita Karlova“, in DRDA, Miloš; HOLEČEK, František J.; VYBÍRAL, Zdeněk (ed.). *Jan Hus na přelomu tisíciletí: Mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia*. Tábor: Sborník Husitského muzea, 2001, s. 400.

¹³³ NODL, Martin. *Dekret kutnohorský*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 241.

¹³⁴ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 81.

evidentně univerzitními kruhy, argumentuje přednostním postavením francouzského národa na pařížské univerzitě nebo domácích na italských univerzitách.“¹³⁵

Jan Hus tehdy v Kutné Hoře nebyl, jelikož byl nemocen. Přesto je jisté, že za tímto zvratem na pražské univerzitě stál právě on. Třem „německým“ univerzitním národům se samozřejmě Kutnohorský dekret nezamlouval a snažily se hlasovací poměry vrátit zpět, ale čeští mistři jim k tomu nedali příležitost. Jan z Jesenice vytvořil právní spis, ve kterém bránil Kutnohorský dekret. Král Václav IV. se zalekl dopadu svého jednání a slíbil „německým“ národům, že Dekret kutnohorský zruší. Na to ihned reagovali Jan Hus a Jeroným Pražský příchodem ke králi na hrad Žebrák s nabídkou, jak vzniklou situaci vyřešit. Mistři tří „cizích“ univerzitních národů totiž slíbili, že odejdou z Prahy, bude-li Dekret kutnohorský nadále platit, což se jim nakonec vymstilo.¹³⁶ „Prosazení Dekretu kutnohorského si vyžádalo nový panovnický zásah, jímž byl na počátku května na univerzitě dosazen nový rektor mistr Zdeněk z Labouně¹³⁷ a nový děkan artistické fakulty mistr Šimon z Tišnova.¹³⁸ Zároveň došlo k prvním volbám akademických představitelů artistické fakulty.“¹³⁹ „Německým“ univerzitním mistrův tak nezbývalo nic jiného, než Prahu opravdu opustit. Z pražské univerzity odešlo téměř osm set profesorů a studentů. Většina z nich se přesunula na lipskou univerzitu, která byla nově založena.¹⁴⁰

Poté, co univerzitní mistři opustili pražskou univerzitu, stala se z velké části univerzitou husitskou. „V jejím čele stanul po odvolání M. Stanislava ze Znojma jeho žák M. Jan Hus, který byl za své neúnavné úsilí v zápase o vítězství nových myšlenek a obrodu společnosti zvolen rektorem univerzity 20. října 1409.“¹⁴¹ Bohužel ani Dekret kutnohorský neuzavřel spory na pražské univerzitě. „Český univerzitní národ nyní ovládl život na vysokém učení, roku 1412 se však sám rozdělil na dvě nesmiřitelné skupiny: české, viklefisticky zaměřené mistry artistické fakulty a rovněž české, prořímsky orientované doktory teologické fakulty.“¹⁴²

---

¹³⁵ SVATOŠ, Michal. *Cit. dílo* (1995), s. 91.

¹³⁶ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 81.

¹³⁷ Zdeněk z Labouně; 1390 purkrabí na Veliši; 1408 a 1409 rektor Karlovy univerzity.

¹³⁸ Šimon z Tišnova; 1409 děkanem artistické fakulty; 1411 rektorem Karlovy univerzity; do 1417 aktivní zastávce viklefovského realismu a patřil k husitskému křídlu, později však odpůrcem.

¹³⁹ SVATOŠ, Michal. *Cit. dílo* (1995), s. 91–93.

¹⁴⁰ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 81.

¹⁴¹ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 408.

¹⁴² SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 83.

2. 6. Vývoj od roku 1410 do Kostnice

25. června roku 1410 se v Betlémské kapli odehrálo velice působivé kázání. Jan Hus zde totiž protestoval proti zákazu šíření Viklefových myšlenek a zákazu kázání, což bylo zakázáno v prosinci minulého roku papežem Alexandrem V. Pro Husa byly obě tyto věci základem jeho života, a tak chtěl tento zákaz všemožně zrušit, bohužel však bezvýsledně. Hus zde předvedl své vynikající rétorické schopnosti, aby na svou stranu ve sporu s arcibiskupem a s papežem přetáhl prostý lid. V této velice vyhrocené situaci viklefiisté potřebovali oporu i od laiků, aby nebyli odstrčeni na periferii od všeho dění. Viklefovy spisy ještě zničeny nebyly.¹⁴³ „Ale vzápětí nato arcibiskup, nedbaje ani žádosti panovníka o odložení rozsudku, dal knihy skutečně spálit, odjel na svůj hrad v Roudnici a odtud vyhlásil proti všem apelantům klatbu.“¹⁴⁴ Reakcí byly mimo jiné lidové protesty.

Jan Hus se měl dostavit před papežský soud, kvůli svému odvolání k papeži proti omezení kázání a zničení knih Johna Viklefa. Hus se zde však neukázal a kardinál Oddo Colonna,¹⁴⁵ který vedl Husův proces, na něj uvalil v únoru roku 1411 interdikt.¹⁴⁶ Husova klatba byla v Praze uveřejněna 15. března 1411 arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hazmburka. Odpověď vyšla od krále, který již předtím nesouhlasil s jednáním arcibiskupa při pálení knih.¹⁴⁷ „Koncem dubna 1411, v den ukazování ostatků (28. dubna), kdy se do Prahy sjelo k poutním oslavám značné množství lidu z dalekého okolí, dal Václav IV. vyhlásit, že zabavuje pražskému duchovenstvu důchody, splatné k právě uplynulému svatojiřskému termínu (24. dubna).“¹⁴⁸ Zabavováním majetku byli pověřeni Racek Kobyla¹⁴⁹ a Voksa z Valdštejna,¹⁵⁰ kteří byli 2. května 1411 exkomunikováni arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hazmburka.¹⁵¹ Čtyři dny poté, tedy 6. května, král „v čele ozbrojenců přijel na Pražský hrad, dal zabavit celý poklad Svatovítského chrámu a odvézt jej na Karlštejn.“¹⁵²

Pražští viklefiisté králův čin plně schvalovali. V květnu 1411 se konala na pražské univerzitě přednáška, na níž Jakoubek ze Stříbra se zabavením církevního majetku souhlasil. Arcibiskupovou reakcí bylo v červnu 1411 uvalení klatby nad Prahou. Husovi se

¹⁴³ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 93–100.

¹⁴⁴ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 73.

¹⁴⁵ Martin V. (1368–20. února 1431), vlastním jménem Oddo Colonna; římský papež v letech 1417 až 1431; zvolen na koncilu v Kostnici, tím prakticky ukončeno Velké papežské schizma.

¹⁴⁶ Interdikt; klatba; zakazuje účast na svátostech.

¹⁴⁷ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 106–107.

¹⁴⁸ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 438.

¹⁴⁹ Racek Kobyla ze Dvorce; český šlechtic; vyšehradský purkrabí v letech 1410–1415; člen královské kanceláře Václava IV.

¹⁵⁰ Voksa z Valdštejna († kolem 1429); český šlechtic; oblíbenec Václava IV.; jeden ze stoupenců Jana Husa.

¹⁵¹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 106–107.

¹⁵² SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 439.

to nelíbilo a žádal o zrušení interdiktu a obnovení kázání. V tomto roce vidíme blízkou spoluprací krále s reformisty. Král ji realizoval prvotně nikoliv kvůli názorům, jež reformisté zastávali, šlo mu spíše o politický spor s arcibiskupem. Václav IV. klatbu zrušil a 5. června 1411 světský soud prohlásil, že nikdo nepůjde před církevní kurii, bude-li se jednat o světský problém. Nakonec pražská univerzita i arcibiskup svolili, že se podřídí rozhodnutí komise, kterou určí král. To znamenalo vítězství pro krále.¹⁵³ „Rozhodčí výrok zavazoval arcibiskupa Zdeňka k urovnání sporu s Husem, ke zrušení klatby nad Husem, interdiktu nad Prahou a okolím, ke zrušení obsílky Husa před soud a zastavení procesního řízení u papežské kurie.“¹⁵⁴ Arcibiskup klatbu zrušil, a pak odešel z Prahy. Chtěl se ukrýt u Jana Železného,¹⁵⁵ biskupa litomyšlského, a u Zikmunda Lucemburského,¹⁵⁶ krále uherského, cestou však 28. září 1411 zemřel.¹⁵⁷

„Arcibiskupem nestal se bojovný biskup litomyšlský Jan Železný, ač o to znova usiloval, nýbrž osobní lékař králův M. Albík z Uničova,¹⁵⁸ rodem Němec, vdovec, v bohosloví nezkušený, ale králi oddaný, zvolený kapitulou a dosazený z moci papežské 15. ledna 1412.“¹⁵⁹ Smrtí Zbyňka Zajíce z Hazmburka se omezuje králova podpora vikleřtů. Václav IV. již nebyl v opozici s pražským arcibiskupem, naopak se z nich stali spojenci. Jan Hus již nemohl počítat s plnou podporou krále. Ta byla nahrazena podporou české šlechty, která byla také velice významná.¹⁶⁰

„[...] v květnu r. 1412 byla do Čech přinesena bula papeže Jana XXIII., hlásající kříž proti jeho nepříteli králi Ladislavu Neapolskému¹⁶¹ a udílející odpustky každému, kdo by se války zúčastnil nebo na ni přispěl.“¹⁶² Janu Husovi se to samozřejmě vůbec nelíbilo a všude vystupoval proti prodávání odpustků. Husova nevole působila na pražské obyvatelstvo. Martin, Jan a Stašek, tři laici, kteří v červenci 1412 veřejně protestovali proti prodávání odpustků, byli zadrženi a vězněni na Staroměstské radnici. Další den, tedy v pondělí 11. července 1412, se informace o uvěznění rozšířila po Praze. Jan Hus

¹⁵³ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 108–113.

¹⁵⁴ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 440.

¹⁵⁵ Jan Železný (cca polovina 14. století – 9. října 1430); biskup litomyšlský, poté olomoucký; později kardinál; odpůrce Jana Husa; zúčastnil se koncilu v Kostnici.

¹⁵⁶ Zikmund Lucemburský (14. února 1368–9. prosince 1437); syn Karla IV. a Alžběty Pomořanské; braniborský markrabě, uherský král, římský král, slezský vévoda a lužický král, moravský markrabě, český král, lombardský král a římský král; spolu s papežem Janem XXIII. svolali kostnický koncil.

¹⁵⁷ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 113.

¹⁵⁸ Albík z Uničova (cca 1358–23. července 1427); pražský arcibiskup, humanistický lékař, právník, probošt vyšehradský.

¹⁵⁹ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 24.

¹⁶⁰ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 113.

¹⁶¹ Ladislav I. Neapolský (červenec 1376–6. srpna 1414); od 1386 neapolský král; chorvatsko-uherský vzdorokrál; titulární kárl v Jeruzalémě a od 1406 kníže Taranta; spojen s papežským schizmatem.

¹⁶² KROFTA, Kamil. *Cit. dílo* (1915), s. 39–40.

s univerzitními studenty a mistry šel k radnici. Hus mohl s pár mistry vejít dovnitř a ostatní zůstali venku, šlo asi o 2 tisíce lidí. Hus prohlásil, že on je hlavním odpůrcem proti odpustkům, ať tři mladíky pustí a on bude náležitě potrestán. Byl však utvrzen, že se nikomu nic nehrozí. Ale ještě ten samý den byli všichni tři v rychlosti sťati. Lid se velice bouřil.¹⁶³ „M. Jan z Jičína¹⁶⁴ vedl tisícíhlavý zástup mistrů, bakalářů, studentů a lidu za zpěvu písně *Isti sunt sancti* do Betléma, kde byla těla sťatých slavně pohřbena.“¹⁶⁵

Král Václav IV. chtěl neklid ukončit a rozhodl se zakázat propagování Viklefových spisů a dalších pochybných učeních. 16. července 1412 se na Staroměstské radnici konala schůze, na níž téměř všichni univerzitní a církevní mluvčí souhlasili s královým nařízením, jen pražští viklefisté prohlásili, že budou Viklefovy spisy dále šířit. 17. července 1412 Jan Hus svolal disputaci, kde měli teologové prozkoumat bulu papeže Jana XXIII., která vybízela k prodeji odpustků. To vyvolalo společenské štěpení. Řada osob si totiž začala uvědomovat, že se Hus staví proti králi a dokonce i proti papeži a jeho příkazu. Z Husova konání bylo zřejmé pochybení moci papeže. Proti Husovi se postavili i Stanislav ze Znojma a Štěpán z Pálče, kteří se vřadili mezi největší Husovy odpůrce.¹⁶⁶ „Rozdvojení reformní strany na část vedenou Husem, která se jasně postavila proti despocii církevní autority a jejím nehodným představitelům, a na stranu ustupující na celé čáře od reformních zásad a vrátivší se zpět a s pokorou pod autoritu papeže Jana XXIII. a jeho mocenské machinace, se stalo skutkem.“¹⁶⁷

V srpnu 1412 Hus svolal další obhajobu Johna Viklefa, kde se hájily konkrétní teze, nikoli celé knihy. „Hus si vybral několik obzvláště výbušných artikulů: o oprávnění kázat, o vyvlastnění církevního majetku, o neprávoplatném panování a vysluhování svátostí.“¹⁶⁸ Tentokrát mu ale chyběla podpora krále. Nyní nebojoval proti pražskému arcibiskupovi, ale proti papeži, kterého podporovali i Lucemburkové.

V říjnu 1412 dorazil do Prahy dokument, ve kterém kardinál Pietro degli Stefaneschi,¹⁶⁹ papežův pověřenec, „potvrdil klatbu vydanou na Husa v únoru 1411, že se nedostavil k soudu papežskému, a ještě ji ztížil.“¹⁷⁰ Dokument byl přečten na synodě 18. října 1412, tentýž den se Jan Hus proti exkomunikaci odvolal ke Kristu. Hus své

¹⁶³ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 116–117.

¹⁶⁴ Jan z Jičína († asi 1432); husitský kněz a reformátor.

¹⁶⁵ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 28.

¹⁶⁶ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 119–124.

¹⁶⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 447.

¹⁶⁸ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 127.

¹⁶⁹ Pietro degli Stefaneschi († 30. listopadu 1417); apoštolský protonotář; kardinál; v roce 1412 uvrhl do klatby Jana Husa.

¹⁷⁰ KROFTA, Kamil. *Cit. dílo* (1915), s. 43.

odvolání zdůvodňoval tak, že první exkomunikace není platná, jelikož se s arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hazmburka v roce 1411 udobřil a skrze královskou komisi byl spor oficiálně ukončen. Hus do Říma vyslal své zástupce, které papež nechtěl dva roky vyslyšet. Jelikož soudci i svědkové byli jeho osobní odpůrci, obával se o své bezpečí. Husův právní zástupce byl u římského soudu dokonce vězněn. Z těchto důvodů se Hus nedostavil k římské kurii, u které nemůže dosáhnout spravedlnosti, a proto se také odvolává k nejvyššímu soudci, Ježíši Kristu.¹⁷¹ „A právě v tomto bodě ruší tradici, ruší symbiózu římského právního dědictví, antického myšlení a římské církve. Navrací se k víře novozákonních svědků zmrtnýchvstalého Ježíše.“¹⁷²

Byl-li někdo exkomunikovaný, vyhlášovala se nad místem jeho pobytu klatba a nesměly se konat bohoslužby. Proto Jan Hus vylechl návrh krále a na konci roku 1412 odešel z Prahy. Pravděpodobně se odebral do Žatce, kde ho místní obyvatelé přijali, jelikož byli sami ve sporu s církví. Hus na venkově dál kázal, přestože podle kanonického práva nesměl. Do Prahy se vrátil v červnu 1413, ale kvůli klatbě ji zas brzy opustil. Tentokrát přišel na hrad Kozí v jižních Čechách, kde mu bratři Jan¹⁷³ a Ctibor z Kozího¹⁷⁴ poskytli azyl. Prahu Hus opět navštívil v dubnu 1414 na svátek ukazování ostatků. Přes léto 1414 pobýval v Sezimově Ústí, které se nachází kousek od hradu Kozí, poté mu poskytl útočiště Jindřich Lefl z Lažan¹⁷⁵ na hradě Krakovec. Na venkově se Jan Hus pečlivě věnoval literární činnosti. V této době vzniklo mnoho jeho děl.¹⁷⁶ „Vynucené pobyty na venkově a intenzivní příprava na veřejné slyšení před koncilem mu zabránily pokračovat v pedagogické činnosti, nadále však udržoval styky s mnoha kolegy a žáky.“¹⁷⁷

Ze sporu o odpustky z roku 1412 se stal spor o podstatu církve. Na jedné straně stáli univerzitní teologové, na straně druhé zastánci Mistra Jana Husa. Odchod Husa dění v Praze celkem zklidnil, ale problematické záležitosti vyřešeny nebyly. Na synodě z 6. února 1413 se potvrdilo, že se již jedná o eklesiologický problém. Dále také řešili definici církve a poslušnost. Husité své myšlenky vyjádřili tak, aby na svou stranu přetáhli krále a šlechtu. Synoda však nic nevyřešila, takže diskuze měla být přesunuta před královskou radu. Vypadalo to, že se král opět více přiklání k Husovým stoupcům.

¹⁷¹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 129.

¹⁷² LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Kristův svědek Mistr Jan Hus*. Praha: Blahoslav, 1991, s. 9.

¹⁷³ Jan z Kozího; syn Viléma z Újezda a z Poděhus; s bratrem Ctiborem z Kozího společně poskytli azyl Janu Husovi na Kozím hrádku u Tábora.

¹⁷⁴ Ctibor z Kozího (1408/1414–1437); syn Viléma z Újezda a z Poděhus; jihočeský zeman; držitel Kozího hrádku u Tábora; ochránce Jana Husa.

¹⁷⁵ Jindřich Lefl z Lažan († 1420); český šlechtic; přední důvěrník Václava IV.; pán hradu Krakovce u Rakovníka; poskytl útočiště Janu Husovi před jeho odchodem na kostnický koncil.

¹⁷⁶ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 150.

¹⁷⁷ ŠMAHEL, František. *Cit. dílo* (1995), s. 129.

Rada, kterou král jmenoval, se skládala ze čtyř členů. Dva členové byli královští dvořané, Albík z Uničova a Jakub z Berouna, a další dva byli Husovy stoupenci, Mistr Křišťan z Prachatic¹⁷⁸ a Mistr Zdeněk z Labouně.¹⁷⁹ „Aby vyhověli přání královi, komisaři chtěli spor urovnati povšechným prohlášením, které by bylo znamenalo, že obě strany se navzájem uznávají za věrné křesťany, že tudíž ani theologičtí odpůrci Husovi Husa a jeho stoupence nepokládají za bludaře nebo kacíře.“¹⁸⁰ Teologové proti tomuto rozhodnutí další den vystoupili, bohužel zbytečně. Na králův rozkaz museli opustit Prahu, kvůli ničení náboženského smíru. Z Prahy na venkov odešli Stanislav ze Znojma, Petr ze Znojma,¹⁸¹ Štěpán z Pálče a Jan Eliáš¹⁸² a nadále psali své polemické spisy, podobně jako Jan Hus.

---

¹⁷⁸ Křišťan z Prachatic (před 1370–5. září 1439); český astronom, matematik, lékař a teolog; stoupenec Jana Husa.

¹⁷⁹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 137–138.

¹⁸⁰ KROFTA, Kamil. *Cit. dílo* (1915), s. 47.

¹⁸¹ Petr ze Znojma; syn Štěpána ze Znojma; klerik olomoucké diecéze; 1390 kanovník v Hnězdně; 1397 profesor teologie; 1410 kanovník kostela Všech svatých na Pražském hradě; Václav IV. jej poslal do vyhnanství.

¹⁸² Jan Eliáš z Horšovského Týna († kolem 1428); 1387 děkan artistické fakulty; 1393 rektor pražské univerzity; 1398 doktor teologie a vicekancléř univerzity; odpůrce Jana Husa; Václav IV. jej poslal do vyhnanství.

3. Přehled Husova díla

„Směrodatné pro veškeré bádání je Husovo literární dílo, ze kterého poznáváme také některé údaje o jeho postavení v soudobých sporech, jeho názory na otázky teologické, právní a filosofické, poznáváme jeho stylistické vlohly a můžeme sledovat i postupné rozvíjení jeho učení a polemické zápasy.“¹⁸³ Jan Hus napsal řadu spisů, české i latinské, zmíním zde však jen několik z nich.

Nejvýznamnějším dílem Jana Husa je latinský traktát *De ecclesia* (O církvi), který dokončil v roce 1413, během pobytu na Kozím hrádku. „První díl se zabývá podstatou církve a pojednává o Viklefově definici. Druhý díl pojednává o praktických otázkách. V prvním díle Hus spočívá na viklefské definici církve, v druhém [...] zjišťujeme, že už nekráčí ve Viklefových stopách: že se lépe vyzná v praktických otázkách, [...] přechází ke starší, ortodoxní tradici u Matěje z Janova, který rozlišuje v církvi mezi společenstvím vyvolených a masou věřících.“¹⁸⁴

Mezi lety 1406 a 1407 napsal *Expositio decalogi* (Výklad desatera), *Passio secundum quatuor evangelistas* (Pašije podle čtyř evangelií), *Výklad prvních sedmi kapitol prvního Pavlova listu ke Korintským*, nebo také například traktát *De sanguine Christi* (O Kristově krvi). Na odsouzení Viklefových děl reagoval Hus traktátem *De libris hereticorum legendis* (O nutnosti číst kacírské knihy) a na Viklefovu obranu napsal traktát *De increata, benedicta et venerabili trinitate* (O nestvořeném, svatém a ctihodném trojici).¹⁸⁵

Na aktuální společenská témata reagoval Jan Hus krátkými polemickými traktáty. Traktát *De corpore Christi* (O těle Kristově) se zabývá Husovým pojetím eucharistie. Svůj traktát *De sex erroribus* (O šesti bludech) nechal Hus napsat na zdi v Betlémské kapli, kritizoval zde bludy v šesti oblastech, a to ve stvoření, ve víře, v odpuštění, v poslušnosti, v exkomunikaci a ve svatokupectví. O smrti Martina, Jana a Staška v roce 1412 Jan Hus píše v díle *Postilla adumbrata*. Na spor mezi Husovými stoupenci a univerzitními teology v roce 1412 reagovaly obě strany také polemickými traktáty. Stanislav ze Znojma sepsal traktát *De Romana ecclesia* (O římské církvi) a Štěpán Pálec *De equivocacione noiminis ecclesia* (O mnohoznačnosti slova církev), proti nim vystoupil Jakoubek ze Stříbra spisem *Tractatus responsivus* (Traktátová odpověď). Na traktát Ondřeje z Brodu *Contra obiectus Hussonitarum* (Proti námitkám husitů), Stanislava ze Znojma *Alma et venerabilis*

¹⁸³ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 14.

¹⁸⁴ HOLEČEK, František J. „Husovo pojetí církve“, in LÁŠEK, Jan Blahoslav, ed. *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu*, SRN. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995, s. 144.

¹⁸⁵ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 422–432.

(Životodárná a ctihodná) a Štěpána z Pálče *Replicacio contra quidamistas* (Replika proti „jakýmsi lidem“) odpověděl Jan Hus několika polemickými traktáty, posledním z nich byl v roce 1413 spis *Contra octo doctores* (Proti osmi doktorům). Reakcí na Husovo dílo *Proti Pálečovi* byl Pálečův *Antihus*.¹⁸⁶

Na konci roku 1412 musel Jan Hus opustit Prahu. Odebral se na venkov, kde plně pracoval na svých dalších literárních dílech, která psal česky, do této doby psal všechny své spisy v latině. Z této doby známe například dílo *O poznání cesty pravé ke spasení*, spíše známé pod názvem *Dcerka*, určené mladým dívkám, *Knížky o svatokupectví*, kritizující dobovou církev, nebo *Postila*, obsahující soubor kázání. Husovi je také připisováno dílo *Ortographia Bohemica*, traktát o českém pravopisu, ale není zcela jisté, zda je Jan Hus opravdu autorem. Tento traktát je prvním českým pravopisným učebním textem.¹⁸⁷ V *Ortographia Bohemica* je vysvětleno „použití diakritických znamének, kterými se měly odlišit specifické české hlásky.“¹⁸⁸

Kromě literárních děl, která Jan Hus napsal, jsou k jeho poznání a k poznání soudobé společnosti také velice důležitá jeho písemně zaznamenaná kázání, univerzitní přednášky či synodní kázání. „Velkou cenu má také Husova korespondence, kdy ve zhruba půl druhém stu listu odeslaných i přijatých nacházíme cenné údaje o Husových názorech, zprávy o jeho přátelích i nepřítelích a také o jeho pocitech a duševních bojích při rozhodování, jak se má zachovat, aby neporušil Kristovy příkazy a své svědomí.“¹⁸⁹ Jan Hus je také autorem několik písní, které využíval, stejně jako později husité, jako sdělovací prostředek během svého kázání. Píseň si totiž každý lehce zapamatuje.

---

¹⁸⁶ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 55–57, 97, 117, 138–139.

¹⁸⁷ SPĚVÁČEK, Jiří. *Cit. dílo* (1986), s. 454.

¹⁸⁸ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 156.

¹⁸⁹ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 13.

4. Husovo pojetí církve

Svámi názory se Mistr Jan Hus se soudobou církví v mnohém shodoval, ale mnohé na ní také kritizoval. Stejně jako církev Hus akceptoval sedm svátostí i všechny liturgické obřady. Shodovali se také ve víře v posmrtný život, kdy jde duše do nebe nebo do pekla, záleží na dobrém či špatném chování během života. I očištěc uznávali stejně. Hus požadoval neposkvrněné svědomí a mravní chování, což i on sám velice pečlivě dodržoval.¹⁹⁰

Hus svou představu ideální církve uvedl ve spise *Knížky o svatokupectví*. Nenapsal to však přímo, ale spojením jednotlivých částí lze tuto představu sestavit. „Papež smí duchovně spravovat církev podle Písma svatého za předpokladu, že je k tomu mravně kvalifikován. Když někdo prokáže vyšší morálku než stávající papež, má také lepší právo na papežský úřad. V žádném případě papež nesmí disponovat světskými statky. Každý duchovní si smí ponechat jen tolik ze svých příjmů, kolik potřebuje na svou obživu. Zbývající církevní jmění má být rozděleno chudým. Faráři a ostatní kněží nemají být dosazováni papežem. Namísto toho Hus propagoval volbu farářů a biskupů. To podle něj bylo pravidlem, dříve než si donátoři začali osobovat patronátní práva. Faráři by proto měli být voleni přímo farní obcí, nejlépe za pomoci božího zjevení. Také při volbě biskupů by podle Husa byl žádoucí návrat ke všeobecnému volebnímu právu; volba kapitulou už totiž představuje odklon od principů prvotní církve.“¹⁹¹

Husova kritika duchovního stavu směřovala především k jeho a tužbě po obročích. S tím souvisí i právo duchovního stavu na desátky: „Desátky a jiné církevní příjmy (facultates), [...] by měly být almužnami, které po uspokojení potřeb duchovenstva patří chudým.“¹⁹² Hus horlivě kritizoval i simonii neboli svatokupectví, koupi či prodej církevních úřadů, kterou označil jako kacířskou. „Dokonce i arcijáhnové a korektoři jmenovaní speciálně k trestání poklesů kléru se nechají podplatit dárky. Faráři nutí věřící k platbám i tím, že odmítají pohřbít jejich mrtvé příbuzné.“¹⁹³

V roce 1412 se také Jan Hus veřejně postavil proti odpustkům, kterými se za peníze odpustí hříchy. Hříchy se totiž dle Husa dají smazat pouze pokáním.¹⁹⁴ „Odpustky

¹⁹⁰ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 40.

¹⁹¹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 72–73.

¹⁹² TÖPFER, Bernhard. „Lex Christi, dominium a církevní hierarchie u Jana Husa ve srovnání s jejich pojetím u Jana Viklefa“, in LÁŠEK, Jan Blahoslav, ed. *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu, SRN*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995, s. 98–99.

¹⁹³ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 62.

¹⁹⁴ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 52.

relativizují výlučnost a jedinečnost Kristova díla spásy a nahrazují pokání. A to je hlavní důvod, proč je Hus odmítá.“¹⁹⁵

U Husa zní i viklefovská zásada, která zjednodušeně znamená, že hříšný člověk nemá právo zastávat své postavení, čímž je ohrožena jak církev, tak i světské společenství. V Kostnici Hus dokonce řekl, že ani král, je-li ve smrtelném hříchu, není králem.¹⁹⁶ Dle Viklefa může světská moc zabavit majetek církve, pokud zhřeší, a světská moc může také bránit interdiktu. Jan Hus s tímto článkem souhlasil. „Na místa kněží dbalých interdiktu nastupují podle přání lidu kněží chudí, zvěstující zákon Boží.“¹⁹⁷ Církvi se však nelíbilo, že by měli mít světští páni vyšší moc než ona a že by měli rozhodovat, zda kněží zhřešili, či nezhřešili.¹⁹⁸ Dalším Husovým tématem kritiky bylo uctívání obrazů. „Boj, který Hus vedl proti kultu obrazů, proti poutím a proti magickým praktikám, znamenal odmítnutí lidové zbožnosti, která chtěla svátost vidět, dotknout se jí, vstřebat do sebe.“¹⁹⁹

Pojetí eucharistie neboli svátostného přijímání večere Páně později stálo ve středu sporu mezi Husem a církví. Každodenní přijímání řešilo několik pražských mistrů ještě před Husem, například Matěj z Janova.²⁰⁰ „Hus se zvláště neangažoval v otázce [...] častého přijímání, ačkoli je uvedl do praxe v Betlémské kapli v roce 1403, ...“²⁰¹ Radil, aby každý přijímal dle své potřeby. S tím souvisí i církví uznávaná transsubstanciace, což znamená „úplné přepodstatnění (transsubstanciace) chleba a vína v tělo a krev Ježíše Krista.“²⁰² John Viklef byl proti tomuto tvrzení, dle něj se chléb a víno neproměňuje, nýbrž zachovává. Toto zachování podstaty neboli remanence bylo dle církve kacírské. O Janu Husovi se táhly spory, zda remanenci zastává nebo ne. Dnes víme, že Jan Hus remanenci nezastával, ale ani od ní veřejně neodstoupil, proto si někdo mohl myslet, že ji zastává. Kromě každodenního přijímání a remanence, díky kterým vznikla obrovská přehra mezi husity a církví, vzniklo také přijímání pod obojí způsobou. Přijímání pod obojí znamenalo, že i laici obdrželi chléb i víno z kalicha, předtím víno přijímal pouze kněz sloužící mši a ostatním byl podáván jen chléb neboli hostie. S přijímáním podobojí začal

---

¹⁹⁵ LIGUŠ, Ján. „Husovo pojetí Písma podle jeho kázání“, in LÁŠEK, Jan Blahoslav, ed. *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního sympozia, konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu, SRN*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995, s. 187.

¹⁹⁶ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 60–61.

¹⁹⁷ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 40.

¹⁹⁸ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 62.

¹⁹⁹ KOLESNYK, Alexander. „Husovo pojetí eucharistie“, in LÁŠEK, Jan Blahoslav, ed. *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního sympozia, konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu, SRN*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995, s. 121.

²⁰⁰ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 41–42.

²⁰¹ DAVID, Zdeněk V. *Nalezení střední cesty: liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*. Praha: Filosofía, 2012, s. 66.

²⁰² ŠMAHEL, František. *Cit. dílo* (2013), s. 37.

Jakoubek ze Stříbra. Jan Hus se na zavedení přijímání pod obojí nepodílel, ba naopak byl proti jeho neuváženému zavedení.²⁰³ „Teprve v souvislosti s kostnickým koncilem změnil Hus svůj názor na laický kalich při Večeři Páně.“²⁰⁴

Dalším neméně podstatným učením Jana Husa je pojetí církve jako společenství předurčených ke spáse, což bylo proti soudobé institucionální církvi. „Avšak církev svatá katolická, to jest obecná, je souhrn všech předurčených, zahrnujíc všechny předurčené přítomné, minulé i budoucí. [...] Z jeho názoru plyne, že svatá církev obecná je jedna jediná, a ta je souhrnem předurčených od prvního spravedlivého včetně až k tomu poslednímu, který má být jednou spasen.“²⁰⁵ Viditelná církev společenstvím předurčených není, protože nikdo neví, kdo je předurčený ke spáse, to ví jen Kristus. Tím je narušena podstata církve a církev přichází o spásné oprávnění. Kromě církve přeci není spásy. Nauka o predestinaci byla brána jako kacířská.²⁰⁶ „Současná církev není ještě pravou církví; tou je pouze církev neviditelná. Jest totiž dvojí církev: církev vyvolených, předurčených (praedestinati) a církev zavržených, předzvěděných (praesciti). Hlavou církve vyvolených je Kristus, tělem a údy jsou všichni, kdo dojdou milostí Boží spasení. Církev zlých tvoří zatracení. Papež a kardinálové jsou hlavní částí církve, následují-li Krista; nejsou však ani hlava ani tělo.“²⁰⁷ Jak je vidět, Hus stejně jako Viklef významně podkopává církevní hierarchii.²⁰⁸

„Jen Kristus je hlavou církve, papež je jeho náměstkem, pokud žije podle Krista, jinak je antikristem.“²⁰⁹ Takto Jan Hus pohlížel na papežství. Hřeší-li papež, je z něho antikrist, člověk má věřit v Krista, nikoli v papeže, hlavou církve je Kristus, nikoli papež. Husova kritika byla však považována za úder proti podstatě církve. Papežství totiž určil sám Kristus.²¹⁰ „To, co se v Husových výrocích o Antikristu odehrává, je z velké míry církevní politika, je to zájem o aktuální církevně společenské dění a nikoli systematická teologie, ačkoli i politika v tomto pojetí staví na závažných teologických myšlenkách [...] a Husovou hlavní oporou zůstává bible.“²¹¹

Nejdůležitější však byl pro Jana Husa zákon Boží (*Lex Dei*). V jeho chování lze často vidět, že se řídil právě tímto zákonem a že se bál se jím neřídít, aby nezhrěšil. Lze to

²⁰³ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 42–43.

²⁰⁴ KOLESNYK, Alexander. *Cit. dílo* (1995), s. 122.

²⁰⁵ HUS, Jan. *O církvi*. Praha: Československá akademie věd, 1965, s. 24.

²⁰⁶ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 43.

²⁰⁷ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 36–37.

²⁰⁸ TÖPFER, Bernhard. *Cit. dílo* (1995), s. 98.

²⁰⁹ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 35.

²¹⁰ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 59.

²¹¹ MAZALOVÁ, Luice. *Eschatologie v díle Jana Husa*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita (2015), s. 315.

spatřovat například v Husově pojetí poslušnosti. Příkazy nadřazených lze uposlechnout, jedině jsou-li v souladu s příkazem Boha. K tomu ještě přidal, že poslušnost církvi si vymysleli kněží a že nevychází doslova z Písma. „Hus nadevše věří Písmu sv., neboť to ukazuje jistě pravdu, za niž má křesťan na smrt hotově vydati život.“²¹² Písmo je dle Husa nejvyšší norma jak ve smyslu morálním, tak i pro veškeré chování a také nejvyšší autorita.²¹³ Co se týče vztahu Písma a tradice, Hus zastával názor, že tradice má být akceptována a vážena s Písmem, ale oproti učení církve, podle níž má vyšší autoritu tradice, má mít vyšší autoritu Písmo. V Husově pojetí teologie se objevuje autorita následovně, nejvyšší autoritou je Písmo, po něm následuje apoštolská tradice, poté vyznání první církve, spisy církevních otců a učitelů a nakonec kanonické právo a církevní koncily.²¹⁴

Pro Husa mělo veliký význam svědomí, které vykládá třemi způsoby. „Je to 1. příkaz rozumu, který zavazuje ke konání nebo k nekonání, 2. vlastnost mysli rozlišující dobro od zla, 3. důvěryhodnost úmyslu něco činit ověřená úvahou ducha.“²¹⁵ Když se tedy Hus při své obraně hájil svědomím, mohl myslet svou vnitřní jistotu, správné konání rozlišující dobro od zla, nebo že tak koná podle svého spolehlivého poznání. Z Božího zákona plyne stejně jako svědomí také spravedlnost. Sloučení spravedlnosti se zákonem Božím je pro Jana Husa normou. Hus věřil ve spravedlivý poslední soud, a že před ním obstojí. Tím také staví poslední soud nade všechny ostatní soudy. Nejvýrazněji to lze spatřovat v Husově odvolání ke Kristu od papežské kurie.²¹⁶

„Nejdůležitější je, že Jan Hus neustále hájil Pravdu s velkým „P“.“²¹⁷ Pochopit Husovu pravdu je velice složité, po souhrnu všech Husových spisů, ve kterých je pravda zmíněna, se podařilo jeho pravdu rozdělit na několik významů. Pokaždé je ale pravda v souladu s vůlí Krista. 1. pravda se shoduje s Kristem, 2. pravda se shoduje se zákonem, 3. pravda je spravedlivé rozhodnutí soudu, 4. pravda se shoduje s poznáním se skutečností, 5. pravda je víra, 6. pravda je správné konání. Pravda a láska se podle Husa, oproti biblickým citátům, neshodují. Pravda je pro Husa jeho etické pravidlo, jeho mravní smýšlení.²¹⁸ „V Husově myšlení a rozhodování má pravda místo neodmyslitelné, ústřední.

²¹² HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 32.

²¹³ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 64–65.

²¹⁴ Otec Cyril. „Viklef, Hus a problém autority“, in LÁŠEK, Jan Blahoslav, ed. *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu, SRN*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995, s. 110–111.

²¹⁵ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 66.

²¹⁶ Tamtéž, s. 66–67.

²¹⁷ Otec Cyril. *Cit. dílo* (1995), s. 114.

²¹⁸ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 85–86.

Hus pravdu kázal, o ní psal, k jejímu hledání vybízel, v jejím jménu útočil, pravdy každému přál, pro pravdu zemřel, v její vítězství věřil.²¹⁹

V závěru této kapitoly stručně zmíním spor o univerzalie a ideje, který v této době probíhal na pražské univerzitě a vyvrcholil v roce 1409 Dekretem kutnohorským a následným odchodem německých univerzitních mistrů z Prahy. Na jedné straně tohoto filozofického sporu stáli nominalisté, na druhé realisté. „Nominalismus ve svých východiscích nekalkuloval s Božím plánem předcházejícím v ideách všechny věci, jež jsou hned pojmem, který realismus z idejí odvozoval. Co je dáno, jsou jednotliviny jako skutečné věci, jež jsou dříve než jejich pojmy, vzniklé z nich teprve rozumovou abstrakcí.“²²⁰ Realismus se do Prahy dostal společně s Johnem Viklefelem, který byl silný realista. Hlavním představitelem pražského realismu, tedy směru zastávajícího Viklefa, byl Stanislav ze Znojma, proti němu stáli hlavně němečtí univerzitní mistři, kteří zastávali nominalismus. Jan Hus zastával, stejně jako jeho učitel Stanislav ze Znojma, realismus.

4. 1. Husovy sociální názory

Jan Hus měl bezpochyby silné sociální citění, bohužel o tom ale žádné ucelené dílo nenapsal. Pro Husa byla velice důležitá mravnost, kterou nevyžadoval jen u duchovního stavu, ale i u prostého lidu.²²¹

Stejně jako Jan Milíč z Kroměříže se i Jan Hus snažil zlepšovat postavení chudiny. Nelíbilo se mu nadměrné obírání chudiny dárkami, berněmi či pokutami. Ukradne-li člověk něco z holé nouze a je v Boží milosti, nepokládá jej Hus za zloděje, nikdo by takového člověka neměl trestat. Často se mluví o Husově „lidovosti“, která však měla mnohem větší rozsah, Hus se totiž snažil napravit celou společnost.²²²

Malby v Betlémské kapli znázorňovaly chudobu Krista v protikladu s bohatstvím papežství. Ve svém kázání Jan Hus oslovoval chudobu svého prostého publika „a se vši výbušnou silou vztahoval biblické ne a ano na jejich sociální situaci.“²²³

Jak již bylo zmíněno, je veliká škoda, že Jan Hus nezanechal žádné dílo, ve kterém by se zabýval touto tematikou. „Nakonec i jedna z posledních analýz Husova myšlení,

²¹⁹ MOLNÁR, Amedeo. *Na rozhraní věků: cesty reformace*. Praha: Kalich, 2007, s. 325.

²²⁰ KAŇÁK, Miloslav. *Cit. dílo* (1973), s. 14.

²²¹ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 39.

²²² ŠMAHEL, František. „Ideál spravedlivého řádu a sociální harmonie v díle Mistra Jana Husa“, in LÁŠEK, Jan Blahoslav, ed. *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu, SRN*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995, s. 190–194.

²²³ LOCHMAN, Jan Milíč. „K chápání Husovy pravdy“, in LÁŠEK, Jan Blahoslav, ed. *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia, konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu, SRN*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995, s. 177.

kterou vyslovil autor nepochybně marxistického zaměření Ernst Werner, dospěla k názoru: „Leider findet sich... von einer Sozialphilosophie in den Schriften des Reformators keine Spur.“ (Bohužel se nenajde ve spisech reformátora ani stopa po sociální filosofii.)²²⁴

---

²²⁴ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 39.

5. Kostnice

„Husův proces našel své tragické pokračování a vyvrcholení na všeobecném církevním sněmu v Kostnici.“²²⁵ Tento proces u papežské kurie začal již v roce 1410, když se Hus společně se Zdislavem ze Zvířetic²²⁶ a dalšími šesti aktéry odvolal k papežské kurii proti arcibiskupovi Zbyňkovi Zajíci z Hazmburka, který nakázal vydat a následně spálit Viklefovy knihy. Je paradoxní, že právě on sám započal tento proces, který vyvrcholil až jeho upálením v Kostnici. Papežský soud započal řízení proti arcibiskupovi, avšak arcibiskup mezitím na Husa podal obžalobu za jeho bludné myšlenky a pomocí darů pro kurii se mu podařilo předvolat Husa k soudu. Husovým procesem byl z počátku pověřen kardinál Colonna. Hus se na předvolání nedostavil, důvodem bylo nebezpečí, které by jej u soudu čekalo, jelikož kurie k němu přistupuje nepřátelsky. Proto k soudu poslal své zástupce, byl to především jeho přítel a právník Jan z Jesenice. Z počátku si Husovi zástupci u papežské kurie vedli velmi dobře. U soudu se začalo řešit arcibiskupovo řízení, konala se schůze, na které se shodli, že Viklefovy knihy rozhodně neměly být spáleny, jelikož spálení těchto knih se velmi dotýká oxfordské a pražské univerzity. Jan z Jesenice si pořídil z této schůze notářsky ověřený záznam, který zaslal do Čech. Jen co se začal řešit Husův proces, arcibiskupův byl odložen. Situace se obrátila a Jan z Jesenice měl spory se soudci, kteří se odmítali spokojit s Husovou nepřítomností. Hus věděl, že pokud se ke kurii dostaví, odsoudí ho, proto se nedostavil. Kardinál Colonna na Husa v únoru 1411 uvalil klatbu, kvůli jeho nedostavení se k papežskému soudu. Zatímco se Jan z Jesenice u soudu dohadoval se spoustou Husových odpůrců, nejhorší z nich byl Michal de Causis,²²⁷ Jan Hus byl pro tuto chvíli v Praze v bezpečí. V červenci 1411 vzniklo mezi Husem a arcibiskupem smíření. Arcibiskup měl papeži sdělit, že jsou Čechy bez bludů. Ale arcibiskup byl k tomuto smíření přinucen, tudíž svůj slib nedodržel, utekl z Prahy a při útěku zemřel. U papežské kurie se mezitím vyměnili soudci, novým soudcem se stal kardinál Zabarella,²²⁸ který byl nestranný a po předložení důvodů Husova nedostavení se k soudu, chtěl Husovi pomoci. Bohužel jej odvolali. Husův proces se velmi táhl a Michalu de Causis se podařilo nařknout z kacířství i Jana z Jesenice a uvěznit jej. Jan z Jesenice uprchl a musel se vrátit do Čech. Zatím další nový soudce Pietro degli Stephaneschi ztížil

²²⁵ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 273.

²²⁶ Zdislav ze Zvířetic; český šlechtic; 1417 rektorem pražské univerzity; do roku 1421 proboštem v Litoměřicích; 1410 hájil Viklefov traktát O univerzálích.

²²⁷ Michal z Brodu (před 1380 – cca 1432); též zvaný Michal de Causis; český kněz; prokurátor papežského soudu; pověřen procesem Jana Husa.

²²⁸ Francesco Zabarella (10. srpna 1360–26. září 1417); italský kardinál a kanonista; arcikněz v kostele v Padově; doktor dekretů; arcibiskup ve Florencii; jedna z hlavních postav koncilu v Kostnici, kde byl nestranný.

v roce 1412 Husovu klatbu, Hus na ztížení reagoval odvoláním ke Kristu a musel opustit Prahu.²²⁹

„... papež, ač nerad, svolal 9. prosince 1413 koncil, aby jednal o odstranění schismatu, vyplenění kacířství a opravu církve v hlavě i údech.“²³⁰ Spolu s papežem Janem XIII. měl na svolání koncilu v Kostnici velký podíl i římský král Zikmund. Na jaře 1414 navštívili na popud krále Václava IV. Jana Husa čeští šlechtici s pozváním na koncil do Kostnice. V jejich čele stál Jan z Chlumu.²³¹ „Papež pak 11. června 1414 vybídl krále Václava, aby zakročil proti Viklefitům a přiměl Husa k cestě do Kostnice, hroze jinak křížáckou výpravou.“²³² Hus nakonec s odchodem do Kostnice souhlasil. Napsal o tom dopis českému Václavovi IV. i římskému Zikmundovi. Chtěl být veřejně vyslyšen a byl rozhodnutý za zákon Boží klidně zemřít. Následující měsíce se chystal s pomocí svého přítele, právníka Jana z Jesenice, na cestu a 11. října 1414 spolu se svým doprovodem vyšel. Cesta byla bezproblémová, Husa doprovázeli páni Jan a Jindřich Lacembok z Chlumu,²³³ Václav z Dubé²³⁴ a služebnictvo. Doprovod tvořil i univerzitní vyslanec mistr Jan z Rejnštejna²³⁵ a písař Jana z Chlumu mistr Petr z Mladoňovic,²³⁶ který vše zaznamenával. Díky němu a díky Husovým dopisům, které psal v Kostnici, víme, jak kostnický koncil probíhal. Jan Hus si myslel, že jde na koncil dobrovolně a že se mu tam nemůže nic stát.²³⁷

3. listopadu 1414 byli na místě. Jan Hus bydlel u pekařky vdovy Fidy. Z počátku to vypadalo, že vše proběhne bez potíží, i papež prý slíbil zajistit Husovi bezpečí. Ale nesměl veřejně kázat. „Papež po zahájení koncilu 5. listopadu sloužil mši. Ježto nad Husem spočívala klatba a nad místem jeho pobytu interdikt, zrušil papež klatbu i interdikt, ale nařídil, že Hus nemá chodit na slavnostní mše, ač jinak se může pohybovat volně.“²³⁸ V Kostnici se vyčkávalo na Zikmunda, který přijel až o Vánocích.

Ještě před odchodem do Kostnice si Jan Hus připravil tři spisy, kterými chtěl začít debatu a kterými chtěl udělat dojem na koncilní otce. Mimo jiné se ve spisech zabýval

---

²²⁹ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 72–77.

²³⁰ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 42.

²³¹ Jan z Chlumu; český šlechtic; v roce 1414 přinesl Janu Husovi pozvání do Kostnice, též Jana Husa do Kostnice doprovázel.

²³² HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 42.

²³³ Jindřich Lacembok z Chlumu; nižší šlechtic; držitel hradu Potštejn; později posel krále Zikmunda.

²³⁴ Václav z Dubé (1380/1390–1424/1425); český šlechtic; doprovázel Jana Husa do Kostnice; účastník křížáckých výprav na straně katolíků.

²³⁵ Jan z Rejnštejna; vyslanec Václava IV. u kardinálského sboru v Itálii a na koncilu v Pise; zatupoval pražskou univerzitu na Kostnickém koncilu; 1416–1417 rektorem univerzity.

²³⁶ Petr z Mladoňovic (cca 1390–7. února 1451); český spisovatel a kazatel; díky němu víme o průběhu Husova procesu v Kostnici.

²³⁷ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 158–160.

²³⁸ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 48.

kritikou duchovního stavu. Zde je jasně vidět, že Jan Hus neměl tušení, proč na koncil přišel. Hus si myslel, že bude jedním z koncilních kazatelů. Až po svém zatčení pochopil, že je na koncilu brán jako obviněný z kacířství. Ani po uvěznění neopustila Jana Husa naděje, nikdy však už nebyl z vězení puštěn.²³⁹ Hus byl „6. prosince odveden do dominikánského kláštera při jezeře Bodamském a uvězněn v uzoučkém vězení, podobném širší studni vedle stoky.“²⁴⁰

Ještě než se Jan Hus vydal na cestu do Kostnice, přislíbil mu Zikmund královský průvodní list neboli glejt. Zikmund glejt opravdu 18. října 1414 sepsal, k Husovi se dostal až dva dny po příchodu do Kostnice. Když se Zikmund dozvěděl o Husově uvěznění, velice ho to rozhněvalo, ale posléze se stáhl, jelikož prý nechtěl ohrozit dění koncilu. 8. dubna 1415 Zikmund glejt zrušil.²⁴¹ „Glejt, z německého Geleit, byl záruční list, kterým byla zabezpečena ochrana osob, které se vydávaly na cestu např. k jednání o příměří za válečného stavu nebo k účasti na nějakém shromáždění, např. na církevním koncilu, jak se stalo také při zárukách českému husitskému poselstvu pro pobyt na koncilu basilejském.“²⁴² Glejt byl platný na celém území říše, bohužel se však nevztahoval na duchovní stav, pouze na světský.

Hlavním úkolem koncilu v Kostnici však nebyla Husova otázka, nýbrž zničení papežského schizmatu, které také Zikmund od koncilu předpokládal. K hlavním úkolům patřil kromě církevní jednoty také církevní reforma a zničení herezí. I tak se ale nakonec Husova otázka a husitství, včetně zákazu přijímání pod obojí a popravení Jeronýma Pražského, stala největší kauzou.²⁴³

Díky Zikmundovi, který byl následovníkem českého trůnu, se Husovi nakonec dostalo veřejného slyšení. Jan Hus byl tři dny veřejně vyslýchán, poslední dva dny se výsledku zúčastnil i král. Hus měl být koncilními otci namísto veřejného výsledku odsouzen. Díky králi se však veřejný výslech podařilo prosadit. Král doufal, že se Hus ospravedlní, avšak Hus byl velice tvrdohlavý. Zikmundova moc před koncilem nebyla veliká, nemohl dál Husa ochraňovat.²⁴⁴ „Vyhověl-li koncil přání krále a povolil tři veřejné výsledky, které byly naprostou anomálií při soudu nad kacířem a nikde se neopakovaly, je to důkazem, že dával Husovi příležitost zachránit život.“²⁴⁵

²³⁹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 161–162.

²⁴⁰ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 50.

²⁴¹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 162.

²⁴² KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 87.

²⁴³ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 162–163.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 163.

²⁴⁵ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 103.

Hus ztratil ochranu krále, ale ještě mu zbývala ochrana české šlechty. Šlechta však nemohla dělat nic, než písemně protestovat. Jeden takový protest proti Husově uvěznění četl Petr z Mladoňovic 13. května 1415 na koncilním zasedání, nato vypukla protáhlá diskuse. Další protest české šlechty se spoustou dokumentů svědčících o Husově nevinně byl podán 31. května 1415. Nakonec byla v červnu 1415 čtena listina, jež zahrnovala 250 pečetí české šlechty.²⁴⁶ „Vyvrcholením této série byl nakonec mohutný protest české šlechty proti Husovu upálení, opatřený 452 pečetěmi, ze září 1415.“²⁴⁷

Jan Hus měl ale samozřejmě také řadu nepřátel. Během koncilu to byl hlavně Michal de Causis a Štěpán z Pálče, ale také například M. Mikuláš ze Stojčína,²⁴⁸ který dříve býval na straně Husa, nebo Jan Železný, biskup v Litomyšli. Štěpán z Pálče, bývalý Husův přítel, nechtěl Husa poslat na hranici, chtěl jen, aby své učení odvolal, ostatně jako většina na koncilu. Štěpán z Pálče proti Husovi na koncilu několikrát svědčil a vytvořil seznam 42 kacířských článků z Husova spisu O církvi, který dal koncilu.²⁴⁹ „Zatím přišel do Kostnice 25. února 1415 kancléř pařížské university Jan Gerson.²⁵⁰ Ač usiloval sám o reformu církve, přece jen posílil Husovy odpůrce. Přinesl 20 článků proti Husovi z jeho spisu *De ecclesia*, v celku shodných s Pálčovými, a naléhal na odsouzení Viklefových stoupenců.“²⁵¹

Komise v Kostnici předala Husovi 45 článků Johna Viklefa, ke kterým se měl písemně vyjádřit. Písemně se také Jan Hus vyjádřil k 42 článkům z jeho spisu O církvi vybraných Štěpánem z Pálče. Komise zatím sháněla a zkoumala prohlášení proti Husovi. Pracovala i s Husovými obžalobami u papežského soudu a vyslýchala svědky v Kostnici i v Praze. Dohromady komise získala 56 žalobních článků. Jan Hus byl přesunut do jiné věznice a byla vytvořena nová komise, a to díky uprchnutí papeže z Kostnice. Nová komise, v čele s d'Aillym,²⁵² seznam článků upřesnila a vytvořila 39 bludných článků z díla Jana Husa. Na počátku června 1415 byl Jan Hus třikrát veřejně vyslýchán a byl mu předložen seznam jeho bludných článků. V závěru vyslýchání kardinál Zabarella Husovi přislíbil vytvoření nového seznamu bludných článků, který byl vydán 18. června 1415

---

²⁴⁶ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 163–164.

²⁴⁷ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 97.

²⁴⁸ Mikuláš ze Stojčína († 1445); 1410 mistr svobodných umění; 1410 lékař; prokurátor univerzity a farář ve Vratěšíně (1434); prokurátor Jana Husa.

²⁴⁹ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 164.

²⁵⁰ Jan Gerson (14. prosince 1363–12. července 1429); francouzský filozof, teolog a církevní politik; usiloval o odstranění velkého papežského schizmatu; kancléř pařížské univerzity (1398); zástupce pařížské univerzity na koncilu v Kostnici.

²⁵¹ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 52.

²⁵² Pierre d'Ailly (1351–9. srpna 1420); francouzský teolog, filozof, logik, astrolog a kardinál; biskup v Cambrai a kardinál; účastník koncilů v Pise i v Kostnici.

a obsahoval 30 bludných článků. S touto verzí se pak už pracovalo až do samotného konce.²⁵³

„V květnu 1415 odsoudil koncil 45 Wyclifových článků, sestavených, jak víme, v této „definitivní“ podobě za účasti německých profesorů v Praze v roce 1403 a již opakovaně označených jako kacířské.“²⁵⁴ Bude-li někdo od té doby zastávat Viklefovo učení, stává se z něho kacíř. Proto koncilu nešlo o Husovy jednotlivé bludné články, ale o jeho odvolání celého Viklefova kacířského učení. Neučiní-li tak, je i on kacířem.²⁵⁵ „Také další rozsudek naznačil, že Husův proces patrně bude mít neblahý výsledek, protože po Husových veřejných výsleších již 15. června koncil zakázal přijímání laiků pod obojí způsobou, tedy věc bytostně drahou české reformace.“²⁵⁶

Jistě bylo spoustu Viklefových článků Husovi připisováno neprávem, jelikož byli vyslýcháni pouze jeho nepřátelé. Otcové koncilu však nechtěli prozkoumávat, co Hus během svého života někde řekl, oni chtěli, aby se Hus zřekl Viklefova kacířského učení, což ale Hus neudělal.²⁵⁷

Současně s Husovým procesem probíhal spor mezi koncilem a papežem Janem XXIII. Téměř všichni zúčastnění koncilu se totiž shodli, že vyřešení jednoty církve bude nejlepší, když všichni tři papežové odstoupí a sněm vybere nového jediného papeže.²⁵⁸ Jan XXIII. „pochopil, že jeho naděje na potvrzení koncilem se rozplynula a prohlásil, že je ochoten, ovšem za jistých podmínek rezignovat.“²⁵⁹ Nakonec své stanovisko změnil. Ve středu před Květnou nedělí, ve tři hodiny v noci papež Jan XXIII. v přestrojení tajně uprchl z Kostnice k rakouskému vévodovi Fridrichovi,²⁶⁰ do čtyři kilometry vzdáleného Schaffenhausenu.²⁶¹ Koncil veřejně prohlásil svou nadřazenost nad papežem. Jan XXIII. byl chycen a doveden zpět do Kostnice, byl označen za kacíře a byl s ním započat proces. 29. května 1415 byl Jan XXIII. z funkce papeže odvolán. Jelikož zúčastnění v Kostnici neuznávali ani další dva papeže, byla církev bez papeže a církev

²⁵³ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 164–165.

²⁵⁴ HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 274.

²⁵⁵ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 166.

²⁵⁶ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 104.

²⁵⁷ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 167.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 167.

²⁵⁹ JEDIN, Hubert. *Malé dějiny koncilů*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990, s. 51.

²⁶⁰ Fridrich IV. Habsburský (1382–24. června 1439); vévoda a hrabě tyrolský; během koncilu v Kostnici podporoval papeže Jana XXIII.; za pomoci papeže uvalen do klatby a zatčen, podařilo se mu uprchnout.

²⁶¹ SPINKA, Mathew. *John Hus at the Council of Constance*. New York, London: Columbia University Press, 1965, s. 120–121.

ovládal koncil. Nejvyšší autoritu koncilu dokazovali také tím, že Husův proces začal u papežského soudu a koncil jej dokončil.²⁶²

Den před svým upálením byl Jan Hus opět předvolán před koncilní otce, mezi kterými byli také d'Ailly a Zabarella, kteří mu poskytli konečnou odvolací předlohu. „Podle této předlohy měl Hus sice odpřísáhnout články, které byly převzaty z jeho knih, ale u článků uváděných svědky měl jen ohlásit, že je neučil a že je pokládá za bludné a že je nebude napříště ani kázat, ani učit.“²⁶³ Hus ale odmítl i tuto odvolací předlohu.

„Hus se odsuzuje jako tvrdošíjný kacír, který šířil nauky Viklefovy, bránil odsouzení jeho článků, sám učil bludně i kacírsky, klíče církevní i tresty církevní zaváděl v nevážnost a frivolně se odvolával ke Kristu jako nejvyššímu soudci, nedbaje církevních prostředků.“²⁶⁴ Takto zněl Husův konečný rozsudek, který byl čtený před jeho upálením 6. července 1415. Tento den byly opět předneseny žaloby a úřední spisy z procesu. Jan Hus zas odmítl odvolat to, co není pravdivé, a proto bylo vyneseno konečné rozhodnutí. Následovalo odebrání Husovy kněžské hodnosti a jeho předání světské moci, kterou zastupoval říšský vikář Ludvík III. Falcký.²⁶⁵ Rozsudek smrti bral Jan Hus odvázně, vždyť takto trpěli i starokřesťanští mučedníci a Kristus, Husovi knihy byly zničeny plameny již dříve na hřbitově katedrály v Kostnici.²⁶⁶ Po shoření hranice, kati nechali Husovo tělo viset na tyči, poté rozbili lebku i kosti. Přidali i Husův oděv a dřevo a vše nechali spálit, popel pak vysypali do řeky Rýn.²⁶⁷

Kancléř univerzity v Paříži Jean Gerson vyslovil slavnostní řeč, kterou schvaluje Husovo odsouzení. Nadřazenost koncilu se dle Gersona projevila v procesu s kacíři. Jan XXIII. musel být odsouzen jako kacír, jelikož nebyla jiná přijatelnost, jak ho sesadit z funkce papeže. Ale nakonec byl z vězení puštěn a nově zvolený papež Martin V. mu udělil milost.²⁶⁸

Jan Hus si myslel, že byl souzen kvůli své kritice duchovenstva. Svědčí o tom jeho závěť, kterou sepsal ještě před odchodem do Kostnice a nechal Martinovi z Volyně. Už roku 1413 napsal Jan Hus kazateli svatovítské katedrály Beneši z Ostroměře²⁶⁹ a mistru Ondřejovi z Brodu domněnku, že jej stíhají kvůli jeho kritice duchovenstva. Na to mu oba

²⁶² SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 167.

²⁶³ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 109.

²⁶⁴ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 63.

²⁶⁵ Ludvík III. Falcký (23. ledna 1378–30. prosince 1436); 1410–1436 falcký kurfiřt a říšský vikář; z rodu Wittelsbachů; poslem císaře Zikmunda v Kostnici; odsoudil Jana Husa i Jeronýma Pražského; 1415 zatkl vzdoropapeže Jana XXIII.

²⁶⁶ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 167–168.

²⁶⁷ HREJSA, Ferdinand. *Cit. dílo* (1947), s. 65.

²⁶⁸ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 168.

²⁶⁹ Beneš z Ostroměře; kazatel svatovítské katedrály.

dva odpověděli, že důvodem jeho stíhání není kritika duchovenstva, nýbrž jeho hájení Johna Viklefa.²⁷⁰

Proč Hus své učení neodvolal, když tím mohl zůstat naživu? Hlavním důvodem byla jistě Husova jistota, že tak činí podle Božího zákona a svého svědomí a že nejedná proti církevnímu učení. Dalším důvodem bylo reformní hnutí v Čechách, které by Husovým odvoláním bylo velice narušeno. V neposlední řadě se neodvolal kvůli svým přátelům, kterým kázal svou pravdu a které nemohl zklamat.²⁷¹

Stejný osud, jako měl Jan Hus, čekal i na jeho věrného přítele Jeronýma Pražského. Jeroným v dubnu roku 1415 přišel pomoci Janu Husovi do Kostnice. Žádal Husovo osvobození, ale když se mu to nepovedlo, chtěl se vrátit zpět do Čech. Na hranicích mezi Čechami a Německem jej však zatkli a vrátili zpět do Kostnice. V Kostnice byl Jeroným Pražský vězněn, poté s ním byl veden proces a nakonec byl odsouzen. Necelý rok po upálení Jana Hus byl Jeroným označen za kacíře a 30. května 1416 jej také upálili.²⁷²

---

²⁷⁰ SOUKUP, Pavel. *Cit. dílo* (2015), s. 169.

²⁷¹ KEJŘ, Jiří. *Cit. dílo* (2015), s. 107.

²⁷² HEROLD, Vilém. *Cit. dílo* (2011), s. 283.

Závěr – Husův druhý život

Druhý, posmrtný života Jana Husa je velice „bohatý“. Dokonce se dá rozdělit dvojitým způsobem. Jedni na Husa pohlížejí jako na kacíře hodného zatracení, druzí v něm spatřují trpícího mučedníka.

Bezprostředně po Husově upálení a následně i po upálení Jeronýma Pražského vypukla protestní bouře. V září 1415 zaslala česká šlechta do Kostnice protest s 452 pečeti proti Husově nespravedlivému upálení. Tento protest byl následně schválen na sjezdu v Praze, kterého se zúčastnili nejvyšší zástupci šlechtického stavu. Na tomto sjezdu zároveň vznikl branný svaz husitské šlechty, který měl v případě potřeby bránit napadení katolické strany. V téže době začal boj o kalich, husitský symbol, kostnický koncil totiž zakázal přijímání pod obojí. V roce 1417 přijímání pod obojí ale přijala pražská univerzita, a tím se stala kacířskou organizací. Učení Jana Husa se brzy rozšířilo po celých Čechách, Hus byl vnímán jako mučedník a vzniklo hnutí zvané husitství, které v zemi působilo řadu let, a byly proti němu dokonce vyhlášeny čtyři křížové výpravy.

Během Husova druhého života vzniklo samozřejmě mnoho jeho soch a maleb, bohužel nevíme, jak ve skutečnosti doopravdy vypadal. Od 19. století začaly vznikat také Husovy pomníky, nacházejí se v řadě českých měst. První pomník mělo v roce 1892 město Jičín. Pomník mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí byl odsouhlasen také již na konci 19. století, bohužel byl kvůli vypuknutí války dokončen až v roce 1915. Nejvíce pomníků bylo zbudováno až v období první republiky.

8. ledna 1920 vznikla Církev československá husitská, která se podobně jako Českobratrská církev evangelická hlásí k dědictví Jana Husa. V roce 1925 byl 6. červenec, výročí upálení Jana Husa, vyhlášen jako státní svátek. Tím vznikl konflikt mezi Československou republikou a Vatikánem, který nakonec přerušil vzájemné diplomatické styky.

Obraz Jana Husa se časem měnil společně se změnami ve společnosti. Až do počátku 17. století byl uctíván jako reformátor církve, který pravdu kázal, psal o ní a pro svou pravdu nakonec i zemřel. Oproti tomu období baroka zas na Husa pohlíželo jako na zavrženíhodného kacíře, který kázal bludy a který svým bludným učením zlákal celý lid, tudíž je Hus příčinou dlouholetých husitských válek, které přinesly spoustu obětí. Během osvícenství byl kladen velký důraz na Husovo zpochybňování a kritizování církevní instituce. V 19. století se Jan Hus stal symbolem českého národního hnutí. Hus byl totiž velkým zastáncem českého jazyka, na venkově v češtině i psal, a měl výhrady proti Němcům žijícím v Praze. V období první republiky bylo zdůrazňováno opět Husovo

češství, jeho kritika církve a nejvíce jeho pravda. V minulém režimu se z Husa stal bojovník za sociální spravedlnost. Dnešní společnost nemá na Husa společný, jednotný názor. V současné době se obraz Jana Husa značně liší, každý na něho má jiný názor.²⁷³

---

²⁷³ ŠMAHEL, František. *Cit. dílo* (2013), s. 221–232.

Seznam použité literatury

Primární prameny:

HUS, Jan. *O církvi*. Praha: Československá akademie věd, 1965.

HUS, Jan. *Listy Husovy*. Praha: A. Hajn, 1911.

M. MATĚJ Z JANOVA. *Výbor z Pravidel Starého a Nového Zákona (Regulae Veteris et Novi Testamenti)*. Praha: Blahoslav, 1954.

Sekundární literatura:

ADÁMEK, Jan; ZILYNSKÁ, Blanka; BOBKOVÁ, Lenka, ed. *Jan Hus: odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*. Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 2015. ISBN 978-80-87516-14-0.

BOBKOVÁ, Lenka. *Velké dějiny zemí Koruny české IV.a 1310–1402*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-501-4.

BOBKOVÁ, Lenka; BARTLOVÁ, Milena. *Velké dějiny zemí Koruny české IV.b 1310–1402*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-551-0.

CÍSAŘOVÁ-KOLÁŘOVÁ, Anna. *Žena v hnutí husitském*. Praha: Sokolice, 1915.

ČAPSKÝ, Martin. *Město pod vládou kazatelů: charizmatičtí náboženští vůdci ve střetu s městskou radou v pozdně středověkých českých korunních zemích*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1426-3.

ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české V. 1402–1437*. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-296-1.

ČORNEJOVÁ, Ivana; SVATOŠ, Michal, ed. *Dějiny Univerzity Karlovy I*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7066-968-3.

DAVID, Zdeněk V. *Nalezení střední cesty: liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*. Praha: Filosofia, 2012. ISBN 978-80-7007-369-8.

DRDA; Miloš; HOLEČEK; František J.; VYBÍRAL; Zdeněk, ed. *Jan Hus na přelomu tisíciletí: Mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia Papežská lateránská universita Řím, 15. – 18. prosince 1999*. Tábor: Sborník Husitského muzea, 2001. ISBN 80-86067-60-2.

HEROLD, Vilém; MÜLLER, Ivan; HAVLÍČEK, Aleš, ed. *Dějiny politického myšlení II/2. Politické myšlení pozdního středověku a reformace*. Praha: OIKOYMENH, 2011. ISBN 978-80-7298-468-8.

HREJSA, Ferdinand. *Česká reformace*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1914.

- HREJSA, Ferdinand. *Dějiny křesťanství v Československu 2.: Hus a husitství (Čechové v zápasu o ryzí křesťanství)*. Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1947.
- JEDIN, Hubert. *Malé dějiny konciliů*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990.
- KAŇÁK, Miloslav. *John Viklef: život a dílo anglického Husova předchůdce*. Praha: Blahoslav, 1973.
- KAŇÁK, Miloslav. *Milič z Kroměříže*. Praha: Blahoslav, 1975.
- KEJŘ, Jiří. *Jan Hus známý i neznámý: resumé knihy, která nebude napsaná*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3031-1.
- KROFTA, Kamil. *Mistr Jan Hus: jeho život a význam*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1915.
- LAMBERT, Malcolm. *Středověká hereze*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-291-7.
- LÁŠEK, Jan Blahoslav, ed. *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního sympozia, konaného 22. – 26. září 1993 v Bayreuthu, SRN*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1995. ISBN 80-85795-17-5.
- LÁŠEK, Jan Blahoslav. *Kristův svědek Mistr Jan Hus*. Praha: Blahoslav, 1991.
- LE GOFF, Jacques. *Intelektuálové ve středověku*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-256-7.
- MAZALOVÁ, Lucie. *Eschatologie v díle Jana Husa*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7953-3.
- MOLNÁR, Amedeo. *Na rozhraní věků. Cesty reformace*. Praha: Kalich, 2007. ISBN 978-80-7017-076-2.
- NODL, Martin. *Dekret kutnohorský*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-065-4.
- NOVOTNÝ, Václav. *Hus v Kostnici a česká šlechta: poznámky a dokumenty*. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1915.
- NOVOTNÝ, Václav. *M. Jan Hus. Život a učení Díl I. Život a dílo část 1*. Praha: nakladatelství Jana Laichtera, 1919.
- NOVOTNÝ, Václav. *M. Jan Hus. Život a učení Díl I. Život a dílo část 2*. Praha: nakladatelství Jana Laichtera, 1921.
- RICHE, Pierre; VERGER, Jacques. *Učitelé a žáci ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-028-2.
- SOUKUP, Pavel. *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-374-7.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Václav IV. 1361–1419: k předpokladům husitské revoluce*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1986.

SPINKA, Mathew. *John Hus at the Council of Constance*. New York, London: Columbia University Press, 1965.

ŠMAHEL, František. *Jan Hus: život a dílo*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0875-0.

WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940.

Slovníky a encyklopedie:

The New Encyclopaedia Britannica, Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1998.